Riksdagens protokoll 1990/91:118

Fredagen den 24 maj

Kl. 9.00–15.01

Protokoll
1990/91:118

Svar på interpellationer

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 17 maj.

2 § Svar på interpellation 1990/91:198 om AP-fondens rätt att köpa aktier

Anf. 1 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Anne Wibble har frågat mig om jag är beredd att dra tillbaka förslaget om AP-fondens förvaltning och om förstatligande av svenskt näringsliv främjar en god ekonomisk utveckling.

Inledningsvis vill jag påpeka att regeringen ännu inte lämnat något förslag till riksdagen om en omorganisation av AP-fonden och förändring av dess placeringsregler. Den departementspromemoria som har utarbetats inom finansdepartementet ger emellertid en god bild av huvudlinjerna i ett förslag, som regeringen avser att senare föreslå riksdagen. Innan regeringen tar slutlig ställning skall promemorian remissbehandlas och remissvaren analyseras.

Regeringen har inte heller föreslagit något förstatligande av svenskt näringsliv och avser inte heller att göra det. De erfarenheter som gjorts i många länder visar med all önskvärd tydlighet att ett statligt ägt näringsliv inte är till gagn för ett lands välstånd.

Anne Wibble hävdar i sin interpellation att förslaget i finansdepartementets promemoria innebär att AP-fonden skall kunna köpa aktier i svenska företag för upp till 60 % av sitt kapital. Detta påstående tillsammans med Anne Wibbles två frågor visar på behovet av en något utförligare redovisning av vad förslaget faktiskt innebär och vilka motiv som ligger bakom förslaget.

I dag förvaltas AP-fondens tillgångar av tio olika fondstyrelser. De tre första styrelserna, som har ett gemensamt kansli, förvaltar ca 90 % av de samlade fondmedlen. Dessa 90 % får huvudsakligen endast placeras i obligationer. Fjärde och femte fondstyrelsen, liksom de fem löntagarfondstyrelserna, får däremot i stort sett endast placera i aktier. Dessa sju senare fondstyrelser har var sitt kansli. Denna konstruktion är ett resultat av att organisationen har vuxit fram stegvis under en 30-årsperiod. Den är inte den bästa lösningen på hur förvaltningen av AP-fonden bör vara organiserad.

Den nuvarande ordningen innebär att huvuddelen av pensionsmedlen placeras i obligationer med löptider, som i allmänhet inte är längre än fem år. En pensionsfond bör emellertid ha ett mer långsiktigt perspektiv än så. De pensionsavgifter, som inbetalas och placeras i dag, skall förräntas med tanke på pensionsutbetalningarna långt in på nästa sekel. Det är rimligt att AP-fondens medel i större utsträckning kan placeras så att denna långsiktighet tillgodoses, bl.a. genom köp av aktier i svenska eller utländska företag.

Den nuvarande konstruktionen innebär också att fördelningen av AP-fondens medel mellan olika slag av tillgångar är låst, eftersom varje fondstyrelse i princip bara får placera i ett enda tillgångsslag. Det är därmed inte möjligt att flytta pensionsmedel till mer högavkastande tillgångar som aktier, när denna placeringsform är mer gynnsam.

Under 1980-talet har stora förändringar skett på de finansiella marknaderna i Sverige. Snart sagt samtliga aktörer har fått eller är på väg att få en vidsträckt placeringsfrihet: banker, försäkringsbolag, fondkommissionärer, värdepappersfonder, allemansfonder, statliga bolag och affärsverk. Det är nästan bara AP-fondens placeringsregler som inte har anpassats till förändringarna.

En modernisering av AP-fondens placeringsregler är viktig, inte bara för att fonden skall ha samma förutsättningar som försäkringsbolag och andra aktörer. Ändrade placeringsregler innebär också att avkastningen över en längre period kan höjas med 1–2 % per år. Detta motsvarar för närvarande 4–8 miljarder kronor om året. En högre avkastning är viktig för pensionssystemet eftersom pensionsutgifterna i allt högre utsträckning har kommit att finansieras ur AP-fondens avkastning. År 1989 fick var femte ATP-pensionär sin pension från AP-fondens avkastning. Också de närmaste åren kommer med all säkerhet en del av avkastningen att behöva tas i anspråk för att täcka pensionsutbetalningarna. En högre avkastning på AP-fondens medel innebär dessutom att behovet av att höja ATP-avgiften kan dämpas.

Anne Wibble hävdar att förslaget innebär att AP-fonden skulle få placera 60 % av sina tillgångar i svenska aktier. Så är inte fallet. Helt i enlighet med moderna principer för förmögenhetsförvaltning föreslås inte i promemorian någon detaljreglering av hur fondens placeringar skall göras. Detta innebär emellertid inte att fonden kommer att få möjlighet att genomföra vilka placeringar som helst. Förvaltningen av pensionsförmögenheten måste uppfylla tillfredsställande krav på riskspridning och säkerhet. Detta innebär att fonden inte kan koncentrera sina tillgångar till ett tillgångsslag. Bara genom att sprida placeringarna på obligationer, penningmarknadsinstrument, fastigheter och aktier i Sverige och utomlands erhålls en acceptabel riskhantering.

Vidare skall, enligt förslaget, varje AP-fond få äga aktier motsvarande högst 5 % av rösterna i ett företag. Även denna regel sätter således gränser för hur mycket aktier i ett enskilt företag som en AP-fond kommer att köpa.

I promemorian görs bedömningen att aktieandelen av tillgångarna på sikt kan förväntas öka från ca 10 % i dag till högst 20–30 %.

AP-fonden och dess fondstyrelser har hittills inte utnyttjats av statsmakterna för att styra näringslivet. Fondstyrelserna har uppträtt med stor integritet och kompetens. I det föreslagna systemet förstärks deras oberoende ytterligare.

Förslaget innebär också en effektivisering av kapitalmarknaden. Första till tredje AP-fondstyrelserna bryts upp och mister därmed sin nuvarande dominerande ställning. Genom tillkomsten av flera oberoende aktörer på kapitalmarknaden med fria och likartade placeringsregler kommer konkurrensen och mångfalden att öka. Därmed förbättras också prisbildningen, vilket är till gagn för alla.

Sammantaget innebär förslaget att avkastningen på AP-fondens medel ökar och att den svenska kapitalmarknadens effektivitet förbättras.

Anf. 2 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Åsbrink för svaret.

Jag har väckt interpellationen mot bakgrund av den promemoria som Erik Åsbrink refererade till och de många artiklar som han har skrivit angående förslaget att låta AP-fonder köpa aktier för hundratals miljarder kronor. När en statlig fond köper aktier i företag blir resultatet mera statligt ägande i näringslivet. Detta är socialisering. Statsrådet Åsbrink har emellertid insett att socialisering inte är en särskilt vinnande tanke. Därför har han lanserat sitt förslag under parollen "Trygga pensioner". Det låter otvivelaktigt mycket bättre. Det har bara en nackdel – det är inte sant.

Erik Åsbrinks argument i promemorian, och som han nu upprepar i svaret, är att det blir tryggare pensioner om AP-fonden får placera i aktier. De ger högra avkastning än räntebärande papper. Statsrådet säger att avkastningen kommer att behövas för att betala pensionerna. Det låter som skulle det inte bli en förbättrad avkastning skulle pensionerna försämras i rask takt. Det låter förskräckligt, men är lyckligtvis inte sant.

Det finns flera invändningar. Den första är att man kan ifrågasätta om aktier på lång sikt faktiskt ger bättre avkastning än obligationer. Det har t.ex. Börje Kragh gjort i en bilaga till pensionsberedningens betänkande. Den andra och viktigare invändningen är att pensionerna faktiskt inte betalas med AP-fondens avkastning. Det är nästan pinsamt att behöva tala om för Erik Åsbrink att pensionsutbetalningarna inte hänger ihop med vare sig AP-fondens storlek eller dess avkastning. Pensionerna beror av intjänanderegler och pensionspoäng. Ingen enda pensionär får högre pension om AP-fonden har bättre avkastning.

Om det skulle vara som Erik Åsbrink påstår, borde pensionärerna ha tjänat grova pengar under 80-talet och fått högre pensioner när räntan på de räntebärande papperen har varit så hög. Nu när räntan sjunker skulle pensionärerna få sänkt pension. Men nu är det inte så. Kan statsrådet Åsbrink leta upp någon enda ATP-pensionär som har fått sin pension höjd eller sänkt i takt med att räntan har gått upp eller ned? Svaret är naturligtvis nej.

Frågan om socialisering genom AP-fonden och dess aktieköp är faktiskt en mycket gammal tvistefråga. De tre senaste socialdemokratiska partiledarna har som statsministrar lovat att inte använda AP-fonden för socialisering. Tage Erlander lovade detta redan när AP-fonden skapades, för övrigt i en debatt med min far. Olof Palme lovade att löntagarfonderna var steget – inte första steget på en ny socialiseringsväg. Ingvar Carlsson upprepade detta löfte i december 1987. Man skulle inte ersätta löntagarfonderna med "andra system av fonder med liknande syften".

Andra system av fonder med liknande syften är precis vad statsrådet Erik Åsbrink nu talar sig varm för.

Nu är det AP-fonden som skall trygga pensionerna, dämpa lönebildningen, effektivisera kapitalmarknaden och öka sparandet – jag vet inte allt. Det är exakt samma motiv som anfördes för löntagarfonderna.

Min första fråga var om Erik Åsbrink var beredd att dra tillbaka det här förslaget om socialisering genom AP-fonden för att undvika en ny svekdebatt. Svaret blev nej. Statsrådet säger att regeringen tänker lägga fram ett sådant förslag. Däremot kommenterar han inte alls de tidigare löftena från Erlander, Palme och Carlsson, löften som nu sviks.

Jag har på senare tid förstått att Erik Åsbrinks definition av svek skiljer sig från vanliga människors definition av svek. Åt detta är uppenbarligen inte mycket att göra. Men det vore kanske rakare att säga som det är: Dagens socialdemokrater struntar i vad gårdagens socialdemokrater lovade.

Fru talman! Jag ställde en fråga till i min interpellation: Anser Erik Åsbrink att förstatligande och socialisering av svenskt näringsliv främjar en god ekonomisk utveckling? Erik Åsbrink svarar nej, och det är klokt. Jag citerar en utomordentlig mening: "De erfarenheter som gjorts i många länder visar med all önskvärd tydlighet att ett statligt ägt näringsliv inte är till gagn för ett lands välstånd." Utmärkt! Jag instämmer i varje ord.

Men – när en statlig fond köper aktier i företagen, så ökar det statliga ägandet i näringslivet. Förslaget om aktieköp genom AP-fonden innebär alltså i praktiken mera förstatligande och mera socialisering. Och sedan säger Erik Åsbrink att det är dåligt. Jag måste då ställa ytterligare en fråga: Varför i all sin dar tänker regeringen lägga fram ett förslag som det ansvariga statsrådet tycker är dåligt?

Den misstanke som infinner sig är att det finns något yttre eller inre tryck som tar över. I det här fallet kommer förslaget ursprungligen från LO. Jag vill fråga om det är hänsynen till LO som kräver att vissa typer av förslag läggs fram, vare sig Erik Åsbrink tycker att de är bra eller dåliga i sak.

Anf. 3 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! I en tid när det från Mongoliet, Moçambique, Albanien och Nicaragua inlöper nyheter om att man söker efter olika metoder att privatisera näringslivet, och när det i ungefär 150 andra stater pågår liknande strävanden, så väcker det förstås ett visst uppseende att Sverige – såvitt jag förstår helt ensamt i världen – planerar en omfattande socialisering av näringslivet. Det ger anledning till en hel del frågor, som jag tycker att vi bör få svar på i den här debatten.

Vi har ofta hört sägas från socialdemokratisk sida att det finns två olika sorters kapitalister, dels de goda, som exploaterar uppfinningar, bygger upp industrier och skapar sysselsättning, dels de onda – eller litet mer tvivelaktiga – som ägnar sig åt spekulationer, börsklipp och placeringar. Nu förefaller det som om det också finns två sorters socialister. Jag för min del trodde att Erik Åsbrink tillhörde den första typen, som menade att vår framtida trygghet som pensionärer skall säkerställas genom en stark ekonomi, genom tillväxt i näringslivet. Det är helt enkelt nödvändigt, för att våra pensionslöften skall kunna infrias, att vi har en stark och växande ekonomi i framtiden.

Detta har alla förnuftiga människor, även socialdemokrater som jag känner, hittills instämt i.

Men nu verkar det efter regeringens senaste utspel som om det framför allt är börsklipp och placeringar som skall trygga framtidens pensioner. Det är precis den typ av aktiviteter som de här "onda" kapitalisterna beskyllts för som regeringen nu väljer som sin huvudstrategi för att se till att vi har pensioner i framtiden. Utttrycket finansvalp får en helt ny innebörd genom regeringens senaste utspel.

Fru talman! När vi en gång i världen byggde upp pensionsfonderna, var syftet med dem inte bara att se till att det fanns en buffert för framtida pensionsutbetalningar i den mån tillväxten skulle svikta: Det var faktsikt också att se till att det fanns tillgång på kapital för en del viktiga saker som vi ville göra. Med hjälp av lågförräntande obligationer i AP-fonderna har vi t.ex. genomfört ett stort bostadsbyggande. Vi har också sett till att det funnits tillgång på pengar för staten, när staten har behövt låna. Man kan säga att dessa lågförräntande obligationer alltid har varit till fördel för bostadsbyggandet och också för staten.

En undran som infinner sig, när nu Erik Åsbrink vill "kursa" hela den här stocken av lågförräntande obligationer någonstans, är vem det är som skall ta över obligationerna. Hur påverkas finansieringen av vårt boende och av statsskulden av den operation som Erik Åsbrink förbereder? Jag tycker att den frågan i varje fall borde kräva seriösa reflexioner och kanske i bästa fall ett seriöst svar, Erik Åsbrink.

En annan fråga är den som Anne Wibble touchade, nämligen frågan om avkastningen på obligationer resp. aktier. Som hon sade har Börje Kragh i en bilaga till pensionsberedningens betänkande konstaterat att ingen med säkerhet kan säga om aktier i längden ger högre avkastning än obligationer. Detta är alltså Börje Kraghs uppfattning. Erik Åsbrink har uppenbarligen en annan uppfattning. Då vill jag fråga: Varifrån kommer denna uppfattning? Hur kan Erik Åsbrink vara så säker på att aktier i ett långt perspektiv ger den högre avkastning som han påstår skall uppstå?

Det handlar här också om en mycket betydande utökning av aktieägandet i samhället, antar jag, om man skall tillföra börsen – visserligen på lång sikt – den betydande del av AP-fonden som det här gäller. Det är alltså fråga om en ganska stor förändring i den totala samhällsekonomin. Jag efterlyser då något slags belägg för att den här högre avkastningen skall uppstå, som Erik Åsbrink påstår.

En tredje fråga som jag skulle vilja ställa är: Vilka effekter får sådana här stora köp på aktiebörsen för de nuvarande aktieägarnas förmögenheter? Det förefaller mig troligt att om en jättelik köpare dyker upp på börsen och vill köpa aktier, så är en av effekterna att det blir betydande förmögenhetsökningar för dagens aktieägare. Det skulle alltså vara aktieägarna snarare än löntagarfonderna som tjänade på den här operationen, även om den är utsträckt över flera år. Jag efterlyser också en analys på den punkten. Är det här en strategi för att se till att dagens kapitalägare skall bli avsevärt rikare under 1990-talet?

Anf. 4 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag instämmer i den kritik som Anne Wibble och Daniel Tarschys här har framfört. Det går inte att undvika att jag tar upp ett par frågor som Daniel Tarschys var inne på.

När Daniel Tarschys erinrade om den diskussion som fördes när vi en gång byggde upp AP-fonderna, kom jag att tänka på att Kurt Samuelsson gav ut en bok, eller i varje fall en liten skrift – jag vill minnas att det var 1959 – där han beräknade att AP-fonderna skulle komma upp till sammanlagt 200 miljarder kronor. Det tyckte han var utmärkt, för då kunde vi socialisera näringslivet. Det var ju något som han anslöt sig till. Han var då socialdemokrat, det hade han blivit efter extravalet 1958 – eller i varje fall 1959. Han stack alltså inte under stol med att det var en utmärkt möjlighet att socialisera näringslivet med hjälp av dessa fonder.

Jag instämmer som sagt i den kritik som Anne Wibble har anfört.

Vad jag här vill gå in på är den litet lättvindiga argumenteringen när det gäller den avkastning som kan förväntas. Erik Åsbrink säger att förslaget också innebär effektivisering av kapitalmarknaden. Han räknar med att dessa ändrade placeringsregler medför "att avkastningen över en längre period kan höjas med 1–2 % per år". Det är ju absolut inte säkert. Här har hänvisats till Börje Kraghs undersökning i det avseendet. Jag undrar också hur Erik Åsbrink har kommit fram till detta.

I fortsättningen på svaret står att "aktieandelen av tillgångarna på sikt kan förväntas öka från ca 10 % i dag till högst 20–30 %". Om aktieandelen ökar med 10–20 procentenheter, skulle alltså avkastningen kunna öka med upp till 8 miljarder kronor. Det där går faktiskt inte ihop.

Daniel Tarschys tog upp ytterligare en sak, som egentligen var anledningen till att också jag begärde ordet. Erik Åsbrink nämner ingenting om effekten när det gäller kreditgivningen till bostadsbyggande. Där har ju AP-fonderna gjort en insats; de har kunnat garantera relativt lågprocentiga obligationer till finansiering av bostadsbyggandet. Men detta måste ju leda till att det blir större efterfrågan på aktier, och i så fall kommer givetvis avkastningen relativt sätt att sjunka – om man nu skall tro på Erik Åsbrinks analys. Samtidigt blir det då svårare att placera bostadsobligationer. Där måste räntan gå upp, och det kommer indirekt att snarare fördyra bostadsbyggandet. Tidigare fanns det ju ett mycket starkt argument för en särskild AP-fond, som skulle köpa bostadsobligationer. Det skulle verkligen vara intressant att höra Erik Åsbrinks reflexioner om effekterna när det gäller obligationer till bostadsbyggandets finansiering.

Anf. 5 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag brukar sällan delta i interpellationsdebatterna, kanske därför att frågorna ibland tycks mig mera vara ägnade som ett tillfälle för frågaren att utveckla sin linje än som ett tillfälle att få ett svar. Men den här interpellationen, liksom nästa, gäller en fråga där det förekommer ett viktigt offentligt samtal. Jag begav mig till kammaren mest för att delta i nästföljande diskussion, men när jag lyssnat på denna diskussion vill jag ta tillfället i akt att säga några ord.

Jag delar några av föregående talares ståndpunkter. Teoretiskt behöver vi

egentligen inga AP-fonder alls. Vi skulle kunna klara av pensionerna utan några fonder – visst är det möjligt. Men det behövs ett sparande i en ekonomi. AP-fonderna är ett sätt att åstadkomma ett gemensamt offentligt sparande. Det tror jag är den grundläggande idén bakom fonderna. Jag tror att fonderna har varit mycket viktiga för att trygga investeringar inom bostadssektorn och för att indirekt möjliggöra ett låneutrymme för investeringar i industrin. Det har varit viktigt.

Man kan även dela åsikten att det finns en viss form av rundgång i detta. Man kan hävda att staten i viss mening lånar pengar av sig själv. Staten lånar från AP-fonderna, dvs. det allmänna lånar från de allmänna fonderna. Det kan vara riktigt att göra så. Varför skall man då ha ett sådant här besynnerligt system? Är det inte bara att avskaffa detta och sänka skattetrycket? Det skulle teoretiskt vara möjligt, men då får man åstadkomma sparande på annat sätt. Då får vi på något sätt åstadkomma ett privat sparande. Det skulle naturligtvis kunna vara möjligt, men det är väl här knuten egentligen ligger. Den ligger i att man från den borgerliga sidan är kritiska mot att det finns ett offentligt sparande. Man vill i stället klara av detta med ett privat sparande. Det är alltså inte så mycket en fråga om socialisering eller planekonomi, även om det finns underliggande ideologiska aspekter på det.

När man kommenterar detta med att man går ifrån detta ute i världen, Daniel Tarschys, gäller det ju planekonomin utan prismekanism. Om ett företag är statligt eller privat ägt påverkar ju inte dess roll på en marknad där det finns verkliga prismekanismer. Oavsett ägarform är man tvungen att följa de prismekanismer och de marknadsmekanismer som råder. Men om vi skall klara av det här med ett privat sparande, vilka är det då som sparar mest? Jo, de hushåll som har de bästa inkomsterna.

Nu har man gjort skatteomläggningar och sänkt marginalskatter. Från den borgerliga sidan vill man sänka förmögenhetsskatten och man vill sänka skatten på över huvud taget alla skattebaser som drabbar höginkomsttagare eller människor med stor förmögenhet. Det är dessa grupper som får ett utrymme att spara. De kan då spara och tillgodose det offentliga sparandet. Vi får alltså en omfördelning av inkomster och förmögenheter. Det tror man då skall ha en dynamisk effekt i ekonomin. Men även om det har en sådan effekt, har det även en annan sida. Det medför en stor omfördelning av förmögenhetsmassan.

Visst är det så att det måste finnas vinster i en marknadsekonomi. Det är ju alldeles givet. Men det är inte givet att vinsterna av produktionen måste tillfalla en viss bestämd grupp i samhället. Det är fullt möjligt att fördela om dem. Ett sätt att fördela om vinsten är att alla får del i det sparande som är nödvändigt i ett samhälle.

Om vi har AP-fonderna i det här perspektivet är det ett sätt att fördela om vinster och mervärde till större grupper i samhället, även till mer inkomstsvaga. Det är viktigt att vi kan göra det på ett så effektivt sätt som möjligt. Om AP-fonderna får vidgade placeringsmöjligheter kan vi få bättre avkastning på det offentliga sparandet och fler kan komma i åtnjutande av den omfördelning som det offentliga sparandet ger utrymme för.

Det finns i och för sig en sista hake i detta. Detta sparande är ju mycket anonymt. Det skulle vara bra om man kunde få någon typ av "rakt rör" mel-

lan människorna i produktionen, människorna som individer, och det offentliga sparandet. Det är korrekt. Detta kan man arbeta vidare på genom att ge människor som har betalat in till ATP-systemen möjlighet att styra över hur dessa aktier och obligationer skall förvaltas. Där krävs ytterligare beredning.

Idén bakom den här promemorian är att se till att det offentliga sparandet skall ge en god avkastning. Den är riktig. Den här idén att ett offentligt sparande är ett sätt att transferera medel från dem som har mycket till dem som har litet är också riktig. Det vill jag faktiskt hålla regeringen i räkning för.

Jag tror, för min del, att vad det egentligen gäller är att de borgerliga inte vill ha ett offentligt sparande. Man vill ha ett privat sparande. Men ett privat sparande är mycket känsligare för att det teoretiska sparutrymmet kan ledas ut i konsumtion. Det är lättare att se till att ett offentligt sparande verkligen uppstår. Det är ingenting som hindrar en familj från att i stället för att spara använda pengarna till ökad konsumtion. Det är där risken med att ensidigt satsa på privat sparande för investeringar ligger.

Anf. 6 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Eftersom denna debatt blev så allomfattande och dessutom är en intressant och viktig sådan, kände jag mig föranledd att begära ordet. Jag gjorde det därför att centerpartiet har samma uppfattning som den folkpartiets Anne Wibble förde fram i inledningsanförandet i den här frågan. Centerpartiet har klart deklarerat att vi anser att sparandet skall ske i hushållen och inte som ett offentligt sparande. Det skall dessutom vara ett decentraliserat sparande så att vi får en större dynamik i samhället. Den här fondsocialiseringen är inte något som ger dynamik i samhället.

AP-fonden har inte heller något med tryggande av de framtidande pensionerna att göra. Där har Lars Bäckström helt rätt i sitt inlägg. Dessa fonder och regeringens förslag har inte heller någonting att göra med att garantera riskkapitalförsörjningen för små och medelstora företag. Dessa har vi ett oerhört stort behov av i samhället.

Centerpartiet har ju föreslagit hur man skulle kunna både öka sparande och göra mer kapital tillgängligt för t.ex. företagande genom personliga investeringskonton eller någon form av stimulerat sparande som ger dessa möjligheter och som dessutom ger ett ökat hushållssparande. Jag vill mycket bestämt markera att vi helt och hållet motsätter oss det förslag som regeringen lagt fram när det gäller AP-fonderna och löntagarfonderna. Det krävs någonting helt annat. Det krävs en form av systemförändring för att vi skall kunna skapa denna tillgång på riskkapital som är dynamiskt. Man skall inte sitta och centralstyra detta. Det kräver en oerhörd mängd byråkrati för att man skall kunna hantera det.

Det är viktigt att socialdemokraterna lyssnar på de åsikter som har förts fram. Daniel Tarschys var också inne på att utvecklingen i övrigt visar att människor faktiskt vill ta hand om mer själva och åstadkomma mer själva. Man vill inte att det skall centralstyras.

Jag tycker att det var viktigt att göra denna markering. Jag gick inte in på det här viset för att förlänga debatten, men det finns en bred enighet hos oppositionen när det gäller den här frågan.

Anf. 7 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag noterade med intresse att centern i den här frågan har samma uppfattning som folkpartiet. Jag är övertygad om att om galoschpartiet och kds hade varit representerade här i dag hade ni fått stöd från dem också. I denna fråga, men kanske inte i så värst många fler frågor, går det säkert att åstadkomma en bred enighet mellan de fem partierna i den väldiga borgerliga alliansen. Vi får se hur det blir i den kommande interpellationsdiskussionen.

Jag kan hålla med Daniel Tarschys om att tillväxten är av utslagsgivande betydelse för att trygga pensionsutfästelserna i framtiden. Det är inte någonting specifikt för ATP-systemet, det gäller för alla pensionssystem. På den punkten råder enighet. Det hindrar inte att det finns andra saker som vi kan göra för att stärka pensionssystemets trovärdighet. Det handlar både om de ekonomiska spelreglerna och om den politiska viljan att trygga pensionerna i framtiden.

Anne Wibble upprepar det gamla argumentet att pensionerna i ATP-systemet inte har någonting som helst med avkastning att göra.

Det var tanken med det ursprungliga systemet och fungerade så länge och väl. Men sedan 1983 har detta inte stämt. Sedan 1983 har en betydande och växande del av pensionerna måst finansieras ur avkastningen. Sedan dess har över 50 miljarder kronor behövt tas ur avkastningen för att betala de utgående ATP-pensionerna. Så är det. Även om vi förra året fick en tillfällig förbättring till följd av den s.k. avgiftsväxlingen har det inte löst problemet. Vi kommer även i framtiden att behöva ta ur avkastningen för att klara pensionerna.

Gör vi inte detta är vi antingen tvungna att ta ut mellan 1 000 och 2 000 kr. i en extra avgift av landets alla löntagare, och därigenom reducera deras löneutrymme, eller att försämra ATP-pensionerna med mellan 3 500 och 7 000 kr. per år. Det är faktiskt vad det handlar om. Avkastningen har betydelse och det är självfallet viktigt att vi gör allt vi kan för att förstärka den.

Jag har hört här att det ingalunda är säkert att aktier ger en högre avkastning än obligationer. Ni har åberopat en studie av Börje Kragh. Jag kan åberopa en annan studie av Adri De Ridder som visar att under en mycket lång period, jag tror det handlar om femtio år, har aktier i Sverige gett en avkastning som är 1 à 2 % högre än räntebärande papper. Det är alltså inte tillfälliga fluktuationer, utan det är den långsiktiga utvecklingen vi talar om.

Jag hävdar att det egentligen inte är vår uppgift att sitta här i riksdagen och detaljreglera vad fonderna skall placera i och inte placera i. Vi upplåter åt alla andra placerare att själva göra detta. Vi ger dem den friheten. Varför skall inte ATP-fonden och de placerare som har det ansvaret få göra de bedömningarna? Varför skall Daniel Tarschys och Hugo Hegeland sitta och tro att de vet bättre och sitta här i riksdagen och i detalj reglera de frågorna?

Anne Wibble upprepar påståendet att detta skulle vara ett löftesbrott i förhållande till vad som har lovats tidigare från olika socialdemokrater. Det är inget löftesbrott. Detta är inte någon socialisering. Det är ett sätt att stärka AP-fonden så att ATP-pensionärernas pengar kan förräntas på bästa möjliga sätt. Det har ingenting med socialisering att göra. Om vi ser till socialiseringar, inträffade de framför allt under den borgerliga regeringstiden.

Det var ni som på mestadels dåliga villkor socialiserade olika förlustbringande verksamheter. Det är inte vi som har gjort det.

Jag vill ställa en fråga. Om det nu är så förfärligt att AP-fonden köper in sig med upp till 5 %, mer är det inte, i svenska företag, varför skall det då vara acceptabelt att privata pensionsfonder och utländska pensionsfonder, vare sig de är privata eller statliga, gör detta? De gör det redan i dag, och de kommer säkert att göra det än mer i framtiden. Detta sker utan de begränsningar som regeringen ändå varit beredd att införa för AP-fonden. Varför skall AP-fonden som enda undantag förbjudas att göra det som pensionsfonder i Sverige och i utlandet får göra?

Jag misstänker att detta motstånd mot förslaget från i första hand moderaterna och folkpartiet men kanske också centern ytterst bottnar i den gamla motviljan mot ATP-systemet. Ni bekämpade systemet när det infördes, och även om ni har fått acceptera det, eftersom det har ett starkt folkligt stöd, kan man ändå ana den gamla motviljan. Nu ser ni möjligheter att komma åt systemet och är i färd med att ifrågasätta det.

Både Daniel Tarschys och Hugo Hegeland har här talat mycket om behovet av att stödja bostadsproduktionen. Även här är det intressant att på nytt se hur man från vanligtvis nyliberalt håll vill att kapitalmarknaden skall regleras i ett visst syfte med bestämmelser som man inte vill tvinga någon annan att följa.

Jag frågar mig hur de tankar som i varje fall moderaterna har om att smälta ned AP-fonden går ihop. Hur skall man kunna stödja bostadsbyggande, vilket Hugo Hegeland gör gällande att man bör göra, om man vill smälta ned AP-fonden till en bråkdel av dess nuvarande storlek?

Jag vill till sist fråga: Är ni beredda att utfärda en garanti att pengarna i AP-fonden enbart skall få användas för framtida ATP-pensioner? Är ni beredda att ansluta er till den uppfattning jag har, nämligen att dessa pengar inte får användas till någonting annat än att garantera dagens och morgondagens ATP-pensionärers pensionstrygghet?

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det måste vara en aning besvärande för Erik Åsbrink att han fick ett så aktivt stöd från vänsterpartiets representant. Det partiet förespråkar mer förstatligande och tycker att det är bra med statliga företag, och att det kvittar vem som äger. Dessutom ger man ett starkt förord för det som också socialdemokraterna säger sig önska, nämligen offentligt sparande i stället för privat. Jag kan därför förstå att Erik Åsbrink behöver distansera sig en aning från dessa synpunkter.

Allt det som Erik Åsbrink sade om avkastningen och dess betydelse för pensionerna är faktiskt inte sant. Erik Åsbrink vet detta. Det är ett bokföringssätt och har ingenting med verkligheten att göra.

Oberoende av hur man bokför saker och ting, är pensionärernas standard i dag helt och hållet beroende av att dagens löntagare är beredda att avstå konsumtionsutrymme. Det är inte så att man sparar AP-fondens avkastning i något bergrum med pensionärskläder, pensionärstjänster eller något annat. Pensionärernas standard i dag är enbart beroende av den produktion vi har

i dag och att löntagarna i dag är beredda att avstå från sitt konsumtionsutrymme. Abrovinkeln med AP-fondens avkastning är en fråga om bokföring.

AP-fonden tillskapades, som Erik Åsbrink också erkände, alls inte för att kunna betala ut pensioner, utan för att man ville ersätta ett befarat bortfall av privat sparande med offentligt sparande. Hela tanken med AP-fonden är att skapa ett stort offentligt sparande. Jag anser att den tanken är dålig. Sparandet i samhället skall i första hand ske hos hushållen och företagen.

Denna debatt handlar inte om pensioner, kapitalmarknadens effektivitet eller liknande saker. Den handlar om socialisering eller inte och vem som skall spara i det svenska samhället. Det är mycket riktigt en fråga där ideologin skiljer sig, socialdemokraterna och vänsterpartiet befinner sig på den ena planhalvan och folkpartiet, moderaterna och centerpartiet befinner sig i detta fall på den andra planhalvan.

Det vore ärligt om Erik Åsbrink någon gång kunde hålla sig till väsentligheterna. Frågan om AP-fondens aktieköp handlar om huruvida vi skall ha mer statligt ägande inom näringslivet eller inte. Det är grundfrågan. Vi i folkpartiet liberalerna anser inte att det skall vara mer statligt ägande. Vi tror på goda grunder att detta ger en betydligt sämre standard för både pensionärer och löntagare.

Anf. 9 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Sverige är unikt så till vida att det är det enda land i världen som för närvarande överväger stora förstatliganden. I samtliga andra länder som jag känner till håller man på att fundera över hur man bäst skall öka det privata inslaget i näringslivet. Detta unika drag avser regeringen tydligen att gå till val på.

Jag försökte i mitt första inlägg få klart för mig vad det fanns för underlag till regeringens förslag. Regeringen tycks inte ha begrundat effekterna på bostadsmarknaden. AP-fonden har i det förflutna spelat en stor roll i skapandet av ett någorlunda billigt byggande. Man tycks inte heller ha funderat över vilka effekter förslaget har för statsskuldsräntorna. Här skall statspapper i stora mängder säljas ut. Det lär väl på något sätt påverka statens kostnader för statsskulden. Man tycks inte ha begrundat hur aktiemarknaden påverkas. Jag skulle förmoda, att om det uppträder en stor ny köpare på aktiemarknaden, kommer de som i dag äger aktier att bli en aning rikare.

Man har däremot studerat en undersökning som visar att aktiekurserna, eller aktieavkastningen, under de senaste 50 åren har varit högre än obligationsavkastningen. Det är intressant. Men skillnaden mellan den studie Erik Åsbrink refererade och den jag refererade av Börje Kragh är att han intresserar sig för framtiden. Man kan i dag ställa sig frågan: Kommer avkastningen på obligationer i framtiden att vara garanterat högre eller lägre än avkastningen på aktier? Professor Börje Kragh anser att man inte kan ge ett svar på den frågan. Här skiljer sig Börje Kraghs och Erik Åsbrinks åsikter, det är bara att konstatera.

Fru talman! Jag vill avsluta med att ställa den fråga som jag tidigare ställde. Hur kan regeringen vara så säker på att ett ökat statligt ägande i näringslivet kommer att leda till tryggare pensioner?

Anf. 10 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag vill understryka att det inte bara är jag som är negativ till detta förslag som det nu ligger i finansdepartementet. Givetvis tar hela moderata samlingspartiet avstånd från det, och Carl Bildt har gjort klara uttalanden i den frågan. Där delar vi helt folkpartiets inställning.

Nu tror Erik Åsbrink att bakgrunden till vår reaktion är att vi är negativa mot ATP-systemet. Jag deltog i debatten åren 1957–1958 när vi diskuterade förslaget om ATP. Det skedde t.o.m. ett extra val den sista maj 1958, och vid omröstningen i andra kammaren blev det för övrigt lika antal ledamöter för oppositionen som för regeringens sida. Den kritik vi då riktade mot ATP-systemet visade sig vara helt riktig. Systemet håller på att ramla sönder. Det är nog en anledning till att Erik Åsbrink nu är så angelägen om att ändra placeringsreglerna för att om möjligt rädda ekonomin för AP-fonden.

Systemet håller inte. Det är för generöst uppbyggt från början. Det har man lyckats dölja, delvis till följd av att vi hade en oväntat stor ekonomisk tillväxt under början av 60-talet. Vi var t.o.m. uppe i en tillväxttakt på 6 %, vilket låter helt otroligt i dagens läge. Det dolde svagheterna med systemet. Men i dag är de uppenbara, och systemet måste göras om. Det förslag som Erik Åsbrink vill föra fram är tydligen en räddningsplanka. Han är mycket tillmötesgående och talar om en effektivisering av kapitalmarknaden. Han är otroligt liberal i detta avseende, och det är verkligen roligt att höra.

I sitt svar till Anne Wibble betonar Erik Åsbrink att en pensionsfond emellertid bör ha ett betydligt mer långsiktigt perspektiv. Men det intressant, om man nu skall placera i aktier, är att det visat sig att det snarare är de kortsiktiga placeringarna som ger snabb tillväxt. Jag kan här hänvisa till Nobelstiftelsen, som ju verkligen har ökat sina tillgångar tack vare att man gjort riktiga placeringar och omplaceringar. Det kan en stiftelse göra, och det kan en AP-fond också göra, eftersom de inte behöver skatta för vinsten, utan hela bruttovinsten blir en nettovinst.

Det blir snarare fråga om att bedriva en kortsiktig placeringspolitik. Köper man t.ex. aktier i december och säljer i april maj, lär man göra den största vinsten. Det visar i varje fall undersökningar som gjorts under ett antal år.

Vi har alls ingen ambition, som Erik Åsbrink tror, att i detalj reglera frågan om hur man skall placera. Men det vi pekar på, är att dessa ändrade placeringsregler kommer att förändra kapitalmarknadens funktionssätt på ett sätt som Erik Åsbrink inte vill ingående diskutera.

Anf. 11 GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Denna fråga omspänner många områden. Det är en socialiseringsfråga beroende på vilket mål man har, ett ökat offentligt sparande eller ett ökat hushållssparande. Centerpartiet har sagt att det är hushållens sparande som skall ökas.

Men det är också en fråga om hur man skall åstadkomma detta sparande. På den punkten har centerpartiet sagt att man kan ha t.ex. skattefria avsättningar till personliga investeringskonton för boende och för företagande, ja, kanske t.o.m. för delägande, för att garantera riskkapital för de företag som

kan förväntas ha den högsta tillväxten och som kan bidra mest till tillväxten, nämligen de små och medelstora företagen.

Det är också en fråga om pensionerna. Den aspekten har ju anförts som argument, och i och med det handlar det också om dem. Det handlar också om ATP-systemet i detta sammanhang. Det är nödvändigt att se över pensionssystemet, eftersom dagens system visat sig vara ganska svårt att hantera. Det är inte heller särskilt rättvist som det är upplagt i dag.

Vi har från centern framlagt förslag om en grundpension för att lösa fördelningsfrågan inom ATP-systemet. Dessutom måste man naturligtvis se till att de som kommit in i ATP-systemet inte på något sätt skall förlora på att man eventuellt gör om detta. Det är nu dags att börja se över pensionssystemet i dess helhet. Det är egentligen många pensionssystem som bör samordnas på något sätt, så att man ser hur det fungerar i samhället över huvud taget.

Anf. 12 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Den här debatten handlar egentligen om fördelning och om sparande. Den leder också mycket riktigt i sin förlängning till en fråga om socialisering, en gemensam fördelning av välfärden, eller inte. Jag erkänner mycket gärna att jag inte hukar för att jag är socialist. Det är jag stolt över. Jag tar avstånd från en planekonomi utan prismekanismer och från enpartivälde, men de socialistiska idéerna står jag för.

Min socialism, Anne Wibble, betyder helt enkelt att ingen skall få ställa sig så, att någon annan tvingas stå i skuggan. Det är mycket enkelt och basalt – det handlar om en fördelning av det goda i samhället.

När jag blev riksdagsledamot blev jag uppringd av representanter för privata försäkringsföretag som sade: Nu, Bäckström, när du tjänar mycket mer skall du teckna en privat pensionsförsäkring! Det är just detta som det handlar om: de som tjänar mycket pengar skall teckna privata pensionsförsäkringar och få god avkastning på sitt privata pensionssparande. Så omfördelas välfärd till dem som har mycket.

Vi måste ha ett vinstläge som står i paritet med omvärldens, och vinsterna kan fördelas genom ett offentligt sparande i obligationer och i aktier till alla i samhället. Denna idé om fördelning kommer jag icke att vika från, oavsett vad ni säger.

Det är fråga om en anpassning till den konkreta verkligheten. Ni talar om privat sparande. Vilka grupper i samhället är det som tecknar de privata pensionsförsäkringarna? Det är inte de deltidsanställda i sjukvården som har råd med det, utan det är riksdagsledamöter, kommunalråd och högre tjänstemän i industrin som har stått i kö för att teckna dem, och en del har fått dem i sina löneförmåner. Det är en fördelningsfråga som ni glömmer att redovisa.

Man behöver både ett privat sparande och ett offentligt sparande, men just nu stiger faktiskt det privata sparandet. Ett sjunkande sparande är alltså just nu inget problem. Vi skall se till att det inte blir en dålig avkastning på det offentliga sparandet.

Ni för vidare ett mycket märkligt resonemang om att det här handlar om förstatligande. Menar alltså de borgerliga partierna att AP-fonderna ägs av staten? Är det er ståndpunkt? I så fall är kapitalet enligt er mening redan

förstatligat. Man skulle förstatliga något som redan är förstatligat. Det är en logisk kullerbytta.

Vad vi nu talar om är om AP-fondernas kapitalbildning också skall få generera bästa möjliga vinst. Er utgångspunkt är tydligen att det statligt ägda kapitalet skall ge låg vinst. I så fall är det klart att man får vissa knepiga effekter.

Anf. 13 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Daniel Tarschys hävdar att regeringen inte har begrundat effekterna på bostadsmarknad och aktiemarknad, för statsskuldräntorna osv. Jag rekommenderar Daniel Tarschys: Läs departementspromemorian! Där är den analysen gjord. Men det är klart att vi inte kan ge något exakt och slutgiltigt svar på dessa frågor. Det gäller svåra saker, som påverkas av att det händer så mycket annat samtidigt. Men den oro som Daniel Tarschys visar har han inte visat över alla de andra förslag som vi har framlagt och fått genomförda under de senaste åren: slopad valutareglering, ökad placeringsfrihet för försäkringsbolag, banker och en rad andra institutioner. Då kom det inte fram någon oro över om det kunde bli några punkter upp eller ned på bostadsräntorna eller någon promille hit eller dit på aktiekurserna. Det är just i detta enda fall, när det handlar om AP-fonden och ATP-pensionärernas pengar, som denna oro kommer fram. Man menar att vi inte skall få göra något förrän det är analyserat väldigt noggrant. Jag ser framför mig hur man borde bygga upp ett statligt ämbetsverk, ett slags liberalt Gosplan, där Daniel Tarschys får sitta som chef och analysera effekterna av alla åtgärder innan man vågar genomföra dem.

Jag tycker inte att detta är så märkvärdigt. Vi är i färd med att genomföra samma modernisering av placeringsreglerna för AP-fonden som vi redan har gjort för i stort sett alla andra placerare. Det är varken mer eller mindre.

Denna socialiseringsdebatt är märklig. Här anklagas vi för att vilja använda AP-fonden som ett instrument för att uppnå allehanda ondskefulla saker. Sanningen är den, och det har vi sagt mycket klart, att vi vill använda detta system för en och endast en sak: för att se till att avkastningen blir så god som möjligt för att trygga de framtida ATP-pensionerna. Några andra uppgifter skall AP-fonden inte ha. Det är fråga om ett sparande som förvaltas på bästa möjliga sätt enligt moderna placeringsregler.

Det är ni som både nu och tidigare gång på gång har velat tappa av AP-fonden och använda pengarna för allsköns andra ändamål – ibland bra och ibland dåliga, men de har det gemensamt att de inte har någonting med ATP och pensionerna att göra. Så är det även nu. Ni vill portionera ut en del av pengarna för att subventionera de människor som har råd att köpa aktier, ni vill stödja högskola och forskning osv. Också jag vill stödja högskola och forskning, men det är en uppgift för regering och riksdag att besluta om i vanlig ordning. De pengarna skall tas ur statsbudgeten. Man skall inte använda ATP-pensionärernas pengar för det ändamålet.

Görel Thurdin och även andra talar om behovet av att stödja hushållssparandet. Jag delar den inställningen. Jag hävdar att jag har arbetat en hel del för den saken under de senaste åren, genom att skapa allemanssparandet och genom den stora skattereform som vi nu har genomfört. Denna har även en

mycket märkbar positiv effekt på hushållssparandet, som nu har ökat och fortsätter att öka. Det är glädjande, men det hindrar inte – tvärtom – att vi också måste göra ytterligare insatser för att förstärka det offentliga sparandet.

Anne Wibble beskriver finansieringen av ATP-pensionerna som bokföringsfrågor. Vad det handlar om är faktiskt att vi har tre sätt att välja mellan för hur vi skall trygga de utfästelser som har gjorts för ATP-pensionärerna. Först och främst kan vi förbättra avkastningen på det sätt som jag har föreslagit. Vi kan förbättra avkastningen med 4–8 miljarder kronor om året. Säger man nej till detta, måste man naturligtvis ta in de pengarna på något annat sätt. Kalla det för bokföringsoperationer eller vad ni vill, men det handlar om mellan 1 000 och 2 000 kr. i en extra, onödig avgift, som skall tas från löneutrymmet för var och en av landets alla löntagare år efter år, eller om en försämring av de utgående ATP-pensionerna med mellan 3 500 och 7 000 kr. per år för landets alla ATP-pensionärer.

Det är den valsituation som vi har, och i det valet är det självklart att det är avkastningen som skall förbättras.

Det var intressant att höra Hugo Hegeland, som uppenbarligen har en helt annan uppfattning i den här frågan. Från honom fick vi höra att ATP-systemet håller på att ramla sönder och att jag vill rädda det. Men Hugo Hegeland vill inte att jag skall få göra det, så uppenbarligen vill han se att detta system ramlar sönder.

Sedan fick vi höra att systemet var för generöst uppbyggt från början. Här kommer sanningen fram. Det som andra har velat dölja och förtiga säger nu Hugo Hegeland i klartext: Systemet är för generöst uppbyggt. Det är tydligen genom att försämra de utgående ATP-pensionerna som detta skall lösas i framtiden. Jag tackar för den upplysningen, och jag ser med förväntan fram mot den fortsatta politiska debatten på den här punkten.

Jag upprepar frågan till Hugo Hegeland, till Anne Wibble, till Daniel Tarschys, till Görel Thurdin och för all del även till Lars Bäckström – som jag dock tror har mindre svårigheter på denna punkt än de övriga: Är ni beredda att ställa er bakom mitt förslag om att utfärda en gemensam garanti för att pengarna i AP-fonden, de som finns där nu och de som strömmar in under kommande år, bortsett från de smärre förvaltningskostnader som naturligtvis måste förekomma, enbart skall användas för ATP-pensioner, till pensioner och till ingenting annat? Ställer ni er bakom att det här är pensionärernas pengar, inte statens pengar? Kan jag få ett svar på den frågan?

Förste vice talmannen anmälde att Hugo Hegeland, Görel Thurdin och Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 14 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Ända sedan AP-fonden infördes har det varit mycket populärt att tala om den som pensionärernas pengar och antyda att pensionerna är beroende av AP-fondens utveckling. Som alla som har trängt in i frågan vet är emellertid pensionerna beroende av tillväxten i samhället. Vi skall i princip finansiera pensionerna med de avgifter som kommer in varje år. För

närvarande kan i stort sett alla pensionsutbetalningar finansieras med inkommande avgifter. Det tycker jag är ett bra mål också för framtiden.

För folkpartiet är det självfallet av oerhört stor vikt att slå vakt om pensionssystemet, så att de som går i pension nu och i framtiden verkligen kan få de pensioner som de har tjänat in. Det är alltså en fullkomligt självklar utgångspunkt för oss. Det kräver framför allt en stabil svensk ekonomi och en tillväxt som gör att pensionsavgifterna kan hållas på en rimlig nivå. Det är i den reala ekonomin som vi skall trygga pensionerna, inte på de finansiella marknaderna.

När regeringen nu tror att det är genom börsklipp som man tryggar pensionerna, då avviker man från det som faktiskt alla seriösa bedömare under åratal har varit överens om, nämligen att den ekonomiska tillväxten är grunden för pensionssystemet.

Erik Åsbrinks resonemang på den här punkten tycker jag utgår från ett mycket snävt förvaltarperspektiv. Han stirrar på AP-fonden och frågar sig hur man effektivt skall förvalta pengarna så att de ger högsta möjliga avkastning. Men när AP-fonden tillkom – jag vill påminna om att jag sade det i mitt tidigare inlägg – fanns det faktiskt en rad andra aspekter på dess roll i samhällsekonomin. Fonden skulle upprätthålla sparandet och fungera som en finansieringsbas för bostadsbyggandet. Den kom sedermera att fungera som finansieringsbas för offentliga utgifter under en period när vi behövde expandera den offentliga sektorn för att trygga sysselsättningen. AP-fonden har alltså en mycket bredare roll än den Erik Åsbrink här beskriver. Det vore bra om regeringen ville anlägga detta något bredare perspektiv.

Erik Åsbrink hänvisar till utredningen och säger att den innehåller svaret på alla mina frågor. Nej, det är just vad den inte gör. Det var också därför som jag här ställde frågorna till honom. Om Erik Åsbrink läser boken skall han finna att det inte alls finns svar på de frågor som jag har ställt. Jag efterlyser därför en vidgad analys från regeringen på denna punkt.

Erik Åsbrink frågade vad pengarna skall användas till. Ja, framför allt skall de användas till att upprätthålla balans i samhällsekonomin; det är den främsta rollen för AP-fonden nu och i framtiden. Självfallet skall den också utgöra en buffert och kunna utnyttjas för pensionsutbetalningar de år som avgifterna inte räcker till dem.

Anf. 15 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Erik Åsbrink diskuterade frågan om nedsmältning av AP-fonden, något som jag har läst att han har skrivit om i några artiklar. Låt mig för korrekthetens skull be Erik Åsbrink att läsa pensionsberedningens betänkande. Där talar sig en socialdemokratisk majoritet varm för att smälta ned AP-fonden till en femtedel av dagens nivå. Det kan inte vara så uppseendeväckande eller förskräckande för pensionärerna att det görs, eftersom Erik Åsbrinks egna partivänner i pensionsberedningens majoritet har föreslagit detta.

Jag måste få fråga Erik Åsbrink vad han kallar ett förslag som innebär att en statlig fond köper aktier i företag. Det betyder att denna statliga fond kommer att äga i företagen. Det är alltså inte pensionärernas pengar, utan en statlig fond. För mig är detta socialisering och ett förstatligande. Jag anser

att det leder till en sämre ekonomisk utveckling. Därmed försämrar man också grunden för både tryggade pensioner och stigande reallöner för löntagarna.

Erik Åsbrink försökte säga att detta skulle skapa en mycket högre effektivitet på kapitalmarknaden. Jag tycker att Erik Åsbrink skall akta sig mycket noga för att ta orden "en effektiv kapitalmarknad" i sin mun innan han har tagit bort omsättningsskatten på aktier. Denna skatt har nämligen bidragit till en kraftig försämring av kapitalmarknadens effektivitet. Med det förslag som Erik Åsbrink pläderar för tror jag faktiskt man uppnår en sämre avkastning på allting i den svenska ekonomin, inkl. aktier och obligationer. Det enkla skälet därtill är att detta förstatligande och denna socialisering leder till en sämre utveckling av hela ekonomin. Tillväxten försämras, och därmed blir avkastningen på alla tillgångar lägre.

Erik Åsbrink upprepade talet om att pensionärerna blir de stora förlorarna om man inte gör som han vill. De kommer att förlora tusentals kronor, försökte han skrämmas med att säga. Jag måste säga att Erik Åsbrink sänker debatten till en pinsamt låg nivå. Vi befinner oss inte på arbetarkommunens valmöte, utan i riksdagen.

Låt mig ställa en motfråga: Kan Erik Åsbrink hitta en enda pensionär som har fått sin pension vare sig höjd eller sänkt till följd av att avkastningen i dag, dvs. räntan, har stigit eller sjunkit? Det finns ingen sådan pensionär. Lika falsk är Erik Åsbrinks analogi vad gäller avkastningen på aktier.

Sanningen, fru talman, är att detta är ett förslag som kommer från LO och som innebär socialisering. Erik Åsbrink känner sig tvungen att föra fram förslaget. Det är en djup och avgörande skiljelinje i svensk politik, om man är för socialisering, som Erik Åsbrink är, eller om man är emot socialisering, som folkpartiet liberalerna är.

Anf. 16 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Jag beklagar om jag har ställt frågor till några personer som inte har möjlighet att här och nu besvara dem. Jag kan dock försäkra er att ni kommer att få höra frågorna fler gånger och få tillfälle att besvara dem i andra sammanhang. Frågorna kommer alltså att upprepas.

Anne Wibble säger att det här är en statlig fond som innebär socialisering om AP-fonden köper aktier. Jag kan inte hålla med om det. Jag anser att det är pensionärernas pengar och att de enbart skall användas till utbetalning av pensioner. Det ligger i vårt förslag att det övergripande målet för fondförvaltningen är att avkastningen blir så hög som möjligt. Fonderna skall inte ha några uppgifter i näringspolitiken, i bostadspolitiken, i regionalpolitiken eller på något annat område. Dessa viktiga områden skall vi som vanligt sköta via statsbudgeten och genom de beslut som fattas i denna kammare. Det är inte pensionärernas pengar som skall användas för att uppnå olika ting på dessa områden.

Om moderater och folkpartister vill föra en god bostadspolitik kan de till att börja med på nytt se över de förslag som de har lagt fram om att skära ned på subventioner och därmed höja boendekostnaderna. Det är ett naturligare sätt att åstadkomma en god bostadspolitik än att blanda in ATP-pengarna i sammanhanget.

Av Hugo Hegeland har vi fått klart för oss – och jag antar att det är den moderata uppfattningen – att ATP-systemet är för generöst uppbyggt. Det innebär alltså att den nödvändiga korrigering som skall ske framöver kommer att drabba pensionerna. Jag kan möjligen tolka Daniel Tarschys inlägg så att det skall ske på avgiftssidan. Han uppgav nämligen att det är med avgifter som de löpande pensionsutbetalningarna skall täckas. Så kan man också göra, men det kräver att vi årligen tar ut en eller två tusenlappar extra av varje löntagare för att ersätta den uteblivna förbättringen av avkastningen. Visst kan det ibland vara nödvändigt och bra att göra sådana insatser, men i detta fall tycker jag att det är totalt onödigt, eftersom vi kan uppnå samma effekt på annat sätt, nämligen genom att ge ATP-pengarna samma möjlighet att förränta sig som alla andra placerare redan har givits.

Det handlar om en effektivare kapitalmarknad. Jag är övertygad om att en sådan – AP-fonden utgör ungefär 30 % av den svenska kapitalmarknaden – bidrar till en bättre fungerande ekonomi och därmed en högre tillväxt. Det föreliggande förslaget, om det genomförs, kommer att förstärka det framtida pensionssystemet.

Låt mig till sist upprepa min fråga, en fråga som vi får anledning att återkomma till i andra sammanhang: Är ni beredda att ställa upp på att AP-fondens pengar uteslutande används för att trygga ATP nu och i framtiden?

Förste vice talmannen anmälde att Anne Wibble och Daniel Tarschys anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:203 om differentierad mervärdeskatt

Anf. 17 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Görel Thurdin har frågat mig om jag är beredd att medverka till ett sänkt skattetryck och förbättrat fördelningspolitiskt utfall för skattomläggningen genom att differentiera mervärdeskatten och därmed sänka skatten på mat, boende och persontransporter.

Skattereformen är en av de mest omfattande reformer som någonsin har genomförts i Sverige. Skatten på arbete och sparande har sänkts och i stället har skatten på konsumtion, energi och miljöskadliga ämnen skärpts.

En rad olika studier – bl.a. av LOs ekonomer, finansdepartementet och oberoende forskare – visar tvärtemot vad Görel Thurdin hävdar att skattereformen har en god fördelningsprofil och att de flesta grupper får ett positivt utbyte av reformen. Det visar sig också i ett alltmer växande stöd för skattereformen hos allmänheten.

Skattereformen medför att hushållens disponibla inkomst förbättras med i genomsnitt 2 %. Den underlättar för parterna på arbetsmarknaden att träffa stabiliseringsavtal med låga nominella lönelyft och förbättrar därmed möj-

ligheterna att varaktigt bryta inflationen. Skattereformen bidrar också till en bättre tillväxt som alla grupper får utbyte av i längden.

Skattereformen innebar inte bara sänkta marginalskatter. För socialdemokraterna var det en nödvändig förutsättning att inte minst genom finansieringen av skattereformen ge den en riktig fördelningsprofil.

När finansieringen utformades lades stor vikt vid åtgärder som främst berörde höginkomsttagarna. Framför allt gäller det den skärpta kapitalbeskattningen. Tidigare var kapitalinkomster mycket lindrigare beskattade än arbetsinkomster. Nu har skatten på arbete sänkts och skatten på kapital höjts. Skärpningen av kapitalbeskattningen uppgår till omkring 40 miljarder kronor. Det gäller bl.a. skärpt skatt på aktievinster, höjd skatt på andra slag av reavinster och skärpt skatt på privata pensionsförsäkringar. Till detta kommer den fulla beskattningen av olika tidigare bara delvis beskattade eller helt obeskattade löneförmåner liksom en rad avdragsbegränsningar. Skattelättnaderna för ränteutgifter reduceras genom reformen till 30 %. Detta är viktigt ur fördelningspolitisk synvinkel, då det är höginkomsttagarna som i särskilt stor utsträckning undvikit skatt genom stora ränteavdrag.

Görel Thurdin hävdar att ensamstående med barn, studerande och pensionärer förlorar på skattereformen. Det är fel. Ensamstående med barn får tvärtom genom skattesänkningar samt kraftigt förbättrade barn- och bostadsbidrag en större ökning av köpkraften än någon annan grupp.

De studerande har blivit kompenserade för de fördyringar som beror på skattereformen. År 1991 höjs studiemedlen för heltidsstuderande från 170 till 180 % av basbeloppet. Förbättringar av bostadsbidragen för ungdomar samt en höjning av det s.k. fribeloppet från 39 650 kr. till 48 300 kr. har ytterligare bidragit till en förbättring av de studerandes ekonomi. Eftersom skattereformen gynnar arbete får studenterna betydande fördelar då de söker sig ut i arbetslivet. I det nya skattesystemet lönar sig investeringar i utbildning betydligt bättre än tidigare.

Även pensionärerna får en förbättrad ekonomi till följd av skattereformen. Totalt sett beräknas pensionärerna som kollektiv tjäna ca 4 miljarder kronor på skattereformen. Det motsvarar i genomsnitt 2 500 kr. per pensionär. De pensionärer som bara har folkpension har såväl 1990 som 1991 fått höjda pensionstillskott, samtidigt som de statliga minimigränserna för bostadstillägg har höjts.

Det är viktigt att en så genomgripande reform som skattereformen utvärderas noggrant redan från första början. Därför tillsatte regeringen i juni 1990 en särskild kommitté med uppdrag att i en rad olika avseenden analysera effekterna av skattereformen. Uppdraget skall redovisas löpande genom delrapporter. En slutrapport skall redovisas i maj 1995.

Om det visar sig att det finns brister i skattereformen är regeringen villig till omprövning. I några fall har justeringar redan gjorts.

Exempelvis befinner sig en liten grupp pensionärer med låga inkomster i en utsatt situation. Det är dock inte till följd av skattereformen utan beror bl.a. på hyreshöjningar som går vida utöver vad som motiveras av finansieringen av skattereformen. Dessa pensionärer får nu ett särskilt stöd i form av ett extra kommunalt bostadstillägg, som betalas ut retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 1991.

En annan grupp pensionärer, som i det gamla skattesystemet hade skattefrihet, fick i det nya börja att betala skatt. Det gällde en del förtidspensionärer med halv eller två tredjedels förtidspension, änkor med recuderad änkepension och personer med förtida uttag av pension. För att undanröja detta problem har regeringen lagt fram förslag som ger denna grupp betydande förbättringar.

När det gäller skattereformens miljöpolitiska profil vill jag peka på att regeringens förslag bl.a. innebar en kraftigt höjd beskattning av energi. Punktskatterna ersattes delvis av koldioxidskatt och svavelskatt. Vidare infördes en miljödifferentiering av skatten på oljor i syfte att stimulera användningen av från miljösynpunkt bättre dieselkvaliteter.

Den höjda energibeskattningen ökar intresset för olika typer av energisparande. Koldioxidskatten ger incitament att gå över till energislag med låga utsläpp av koldioxid. Svavelskatten medför övergång från högsvavliga till lågsvavliga kvaliteter av olja och andra energislag och befrämjar reningsåtgärder.

I fråga om byggmomsen är det inte så att den höjda momsen på byggande och investeringsbidraget tar ut varandra. Investeringsbidraget avser endast permanentbostäder som byggs med statliga bostadslån. Även andra begränsningar finns. För övriga fastigheter skulle en reducering av mervärdeskatten innebära ett betydande inkomstbortfall.

Görel Thurdin synes ha föreställningen att EG redan har fastställt regler för hur mervärdeskatten skall vara utformad. Så är icke fallet. Man har inom EG ännu inte utformat något gemensamt regelsystem för den indirekta beskattningen. Än mindre är Sverige, så länge vi ännu icke är medlemmar av EG, bundet av några EG-regler på skatteområdet. Beslut om hur mervärdeskatten skall vara utformad, och däribland huruvida den skall vara differentierad, måste vi fatta själva.

Riksdagen har tidigare beslutat att mervärdeskatten skall sänkas vid nästa årsskifte. Regeringen har under senare tid övervägt hur en sådan sänkning på bästa sätt bör ske.

Regeringen presenterade den 21 maj ett åtgärdspaket för att stabilisera priser och köpkraft. Åtgärderna syftar till att pressa tillbaka kostnadsökningarna och dämpa inflationen.

Bland de förslag som presenterades ingår en större sänkning av mervärdeskatten på livsmedel och serveringstjänster, i stället för en mindre sänkning på alla varor och tjänster. Mervärdeskatten på livsmedel (exkl. alkohol och tobak) samt serveringstjänster föreslås sänkas från 25 % till 18 %. Det möjliggör en större prissänkning på ett viktigt område och det gynnar låg- och medelinkomsttagare, pensionärer och barnfamiljer.

En differentierad mervärdeskatt kräver att det område som skall omfattas av annan skattesats än den generella kan definieras på ett enkelt och entydigt sätt. Även om man når långt i detta avseende torde det uppstå vissa avgränsningsproblem. Komplexiteten i skattesystemet ökar och det blir ett visst merarbete för skattemyndigheterna och de skattskyldiga. Bl.a. måste kontrollresurser tas i anspråk för att se till att skatt redovisas enligt rätt skattesats.

Det är därför angeläget att så långt möjligt försöka bibehålla ett enhetligt

och generellt skattesystem och se till att de undantag från enhetligheten som görs är så få och så entydigt definierade som möjligt.

Det är också väsentligt att inte företa ofinansierade skattesänkningar som försvagar statsfinanserna. Ett genomförande av centerpartiets förslag skulle leda till en kraftig försvagning av statsfinanserna och därmed äventyra balansen i den svenska ekonomin. Detta skulle i sin tur leda till stigande räntor, högre inflation och en försämrad bytesbalans. Ytterst skulle därmed också välfärden och sysselsättningen hotas.

Anf. 18 GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Den nu genomförda skatteomläggningen med sänkta marginalskatter var enligt min och centerpartiets uppfattning nödvändig. Centern ställde emellertid redan under utredningstiden kravet att låginkomsttagare inte skulle betala höginkomsttagarnas skattesänkningar. Även för fackföreningsrörelsen var detta ett viktigt kriterium för skatteomläggningen.

En total utvärdering är ännu inte möjlig att göra. En särskild kommitté är tillsatt för att analysera effekterna av skatteomläggningen. Mot den bakgrunden är det inte trovärdigt att som statsrådet redovisa preciserade uppgifter om fördelningsutfallet. Själv har jag i min interpellation framhållit att flertalet utredningar tyder på att omläggningen fått ett snedvridet fördelningspolitiskt utfall till nackdel för dem med lägre inkomster. Verkligheten har sedermera dessutom visat att så är fallet.

Framför allt ensamstående med barn, studerande samt pensionärer utan eller med låg ATP är grupper som av de fördelningspolitiska utredningarna utpekas som "förlorare". LOs utredning, som statsrådet åberopar, visar tvärtom att personer med bruttoinkomster under 100 000 kr. får en köpkraftsförstärkning. I inkomstskiktet upp till 100 000 kr. ligger drygt 1,2 miljoner personer eller ca 28 % av alla inkomsttagare.

Regeringen har dessutom, som Erik Åsbrink också medgav, redan tvingats korrigera skatteomläggningen på flera punkter på grund av dess fördelningspolitiska utfall. Det gäller bl.a. höjda kommunala bostadstillägg, sedan tusentals pensionärer tvingats söka socialbidrag. Bidragsberoendet har över lag ökat kraftigt efter skatteomläggningen. Regeringsföreträdare har vid flera tillfällen skyllt det fördelningspolitiska utfallet, till följd av bl.a. hyreshöjningarna, på andra faktorer än skatteomläggningen. Jag måste säga att jag finner detta svagt. Ni borde erkänna de beslut ni fattat och stå för dem. Fakta talar för sig själva. SPK har t.ex. visat att hyrorna steg med 23,7 % i februari i år. Två tredjedelar av denna höjning härrör enligt SPK från skatteomläggningens effekter.

Stockholms stad har i sin sociala korttidsstatistik visat att i februari ökade även antalet bidragshushåll med otillräcklig inkomst av heltidsarbete. Jämfört med december i fjol har de mer än fördubblats i antal. Detta kan naturligtvis inte hänföras till ökad arbetslöshet, utan ökningen inföll samtidigt som hyrorna höjdes med i genomsnitt över 20 % i Stockholm.

Ett par goda vänner berättade för mig att deras gamla mor utan ATP fått hyran höjd med 500 kr./mån och bostadsbidraget minskat med 100 kr. Skattereformen är på sina håll obönhörlig.

Jag välkomnar dock statsrådets besked att regeringen är villig till omprövning om det visar sig att det finns brister i skatteomläggningen. Jag tolkar statsrådet så att han avser ytterligare omprövning.

En sådan omprövning fick vi bevittna i tisdags då regeringen omprövade sitt motstånd mot sänkt matmoms. Vi välkomnar också detta, även om förslaget borde lagts fram tidigare och sänkningen enligt vår uppfattning borde varit större. Differentierad moms med sänkt skatt på mat är ett bra fördelningspolitiskt komplement till skatteomläggningen. I och med att förslaget lades fram så sent på riksdagsåret och någon proposition inte, enligt besked från statsministern i går, skall läggas fram före valet, framstår förslaget i hög grad som taktik och valfläsk. Biträdande finansministern själv har ju tidigare inte varit någon vän av sänkt matmoms. Det uppstår mot denna bakgrund tvivel om ni socialdemokrater verkligen menar allvar med förslaget.

I allt väsentligt delar jag den syn på ett enhetligt och generellt skattesystem som statsrådet förespråkade. Det är emellertid på områden som berör nödvändig konsumtion – mat, boende och persontransporter – där det enligt vår uppfattning är skäligt att ha en lägre skattesats. Det betyder mest för låginkomsttagare eftersom de lägger en större andel av sin disponibla inkomst på sådan konsumtion. Att avskaffa momsen på kollektivtrafik är också en angelägenhet ur miljösynpunkt.

Sänkt moms på nödvändig konsumtion ger dock ett bättre utfall för barnfamiljerna än en generell sänkning av momsen. Det har beräkningar visat. Dessutom minskar bidragsberoendet och rundgången av skattemedel. Det ger utrymme för sänkt skattetryck, som Erik Åsbrink så varmt talat för.

Med sänkt moms på nödvändig konsumtion når man också ut till *alla* låginkomsttagare. Träffsäkerheten därvidlag är bättre med skattesänkning än med bidrag.

Jag är väl medveten om att EG ännu inte bestämt hur man skall ha det med harmoniseringen av momsen. Oavsett medlemskap eller inte kommer dock Sverige att bli tvunget att av marknadsskäl anpassa mervärdeskatten i EGs riktning. EGs förslag innebär differentierad moms med sänkt skatt på nödvändig konsumtion. Däremot har inga förslag framlagts om sänkt generell moms.

Centern har noggrant bearbetat matmomsfrågan. Vi har lagt fram ett komplett förlag, inkluderande lagförslag. Centerns förslag är så utformat att eventuella gränsdragningsproblem minimeras. Centerns samtliga förslag är också, tvärtemot vad Åsbrink påstod, fullt finansierade. Om regeringen studerar detta förslag kommer det att gå fortare med skrivande av lagrådsremiss och proposition.

Det enklaste vore om ni i finansutskottet redan nu ställde er bakom vårt förslag. Då gynnas inte heller godis och coca-cola, som någon skrev.

Anf. 19 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag håller med Görel Thurdin på en punkt, nämligen att det är nödvändigt att sänka skattetrycket. Det är konstigt att Erik Åsbrink inte sade ett enda ord om detta i sitt långa interpellationssvar. Enligt min uppfattning är det en alldeles nödvändig följd av den viktiga skattereformen att man

målmedvetet tar sig an arbetet med att sänka skatterna i Sverige. Jag förstår dock att Erik Åsbrink inte tycker att det är så viktigt.

Med utgångspunkt i att det är huvuduppgiften att sänka skatterna totalt sett är det konstigt att Görel Thurdins enda konkreta förslag är att omfördela skatterna. Hon vill ha mindre skatt på mat och diverse andra ting och mer skatt på en mängd andra saker. Till förespråkarna för denna omfördelning har nu också Erik Åsbrink sällat sig. Själv tycker jag det är oerhört mycket bättre att få sänkt skatt på alla varor och tjänster – mat, boende, resor, kläder och en mängd andra ting som vi behöver.

Erik Åsbrinks svar i dag innehåller en lång utläggning om skattereformens fördelningspolitiska effekter. Jag håller med honom om att dessa är bra. Skattereformen är utformad med stor hänsyn tagen just till de fördelningspolitiska effekterna. Men, fru talman, sedan kommer det märkliga. Erik Åsbrink påstår i slutet av sitt svar att en sänkning av momsen på livsmedel och serveringstjänster i kombination med en höjning av momsen på allting annat "gynnar låg- och medelinkomsttagare, pensionärer och barnfamiljer". Erik Åsbrink har under lång tid varit en intensiv och – får jag säga – duktig agitator för precis motsatt uppfattning, nämligen samma moms på allting. Jag skall be att få referera några av hans uttalanden.

I skattepropositionen från mars månad 1990 står det så här: "KIS (utredningen om moms m.m.) har låtit utföra en undersökning av de fördelningspolitiska effekterna av en lägre mervärdeskatt på livsmedel. Resultatet av denna undersökning ger vid handen att en differentiering av mervärdeskatten inte är ett effektivt fördelningspolitiskt instrument. Jag delar denna uppfattning."

När skattepropositionen debatterades i riksdagen i juni 1990 sade Erik Åsbrink till Görel Thurdin: "Erkänn vad som nu är bevisat bortom varje skymt av tvivel, att höjda barnbidrag är en mycket bättre fördelningspolitik än subventionerat ätande. Det finns bara en grupp som skulle tjäna på lägre matmoms, och det är landets matproducenter. Om det är dessa som ni vill gynna – och den tanken är väl inte alldeles främmande – säg då det öppet. Låtsas inte som om det är barnfamiljerna eller låginkomsttagarna som ni hjälper."

Till Lars Bäckström, som också deltog i debatten i samma fråga, sade Erik Åsbrink så här: "Jag måste säga att jag har svårt att förstå det envetna hävdandet att matmomsen skall sänkas. De fördelningspolitiska studier som har gjorts, och det är flera, visar alldeles tydligt att det inte finns några positiva fördelningseffekter. Förslaget gynnar inte barnfamiljer, och det gynnar inte låginkomsttagare. Den enda kvarvarande rimliga förklaringen är något slags allmän populism." – Det är ett citat av vad statsrådet Åsbrink sade i juni 1990.

Jag har mot den bakgrunden en enda fråga till statsrådet Åsbrink: Var är de nya studier, de nya fakta, det nya material, som motiverar regeringens och Erik Åsbrinks helomvändning? Vilka nya skäl vill Erik Åsbrink åberopa för att ändra en grundläggande princip i skattereformen?

Kan det vara så att Erik Åsbrink anser att svenska folket äter för litet, att man måste sänka skatten på mat så att det lönar sig att äta mer och höja

skatten på leksaker och böcker därför att svenska barn leker för mycket och läser för mycket?

Kan det vara så att Erik Åsbrink anser att svenska folket äter för litet bakelser och borstar tänderna för mycket? Det skulle kunna vara ett skäl att sänka skatten på bakelser och höja skatten på tandkräm, vilket är vad han nu föreslår.

Anser Erik Åsbrink att skattereglerna här i landet är för enkla, så att vi måste göra dem mer komplicerade och lätta att fuska med, att byråkratin är för liten och att det skall löna sig bättre att fuska?

Anser Erik Åsbrink att det av fördelningspolitiska skäl är önskvärt att särskilt stödja höginkomsttagarnas inköp av oxfilé och rysk kaviar på bekostnad av låginkomsttagarnas köp av hushållspapper, tvättmedel och tvål?

Anser Erik Åsbrink att matproducenterna blivit så missgynnade att det är önskvärt med ett särskilt stöd till dem, på bekostnad av t.ex. teko-företagen och deras försäljning av kläder?

Jag skulle vilja ha ett svar från Erik Åsbrink på frågan: Vilka skäl motiverar denna helomvändning och dessa avsteg från en av skattereformens viktigaste principer?

Anf. 20 DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Anne Wibble gav Erik Åsbrink så många bra frågor att jag skulle kunna hålla tyst, men eftersom jag har haft anledning att begrunda de här frågorna litet grand från barnfamiljernas synpunkt och mot bakgrund av de frågor som vi har att handlägga i socialutskottet vill jag ändå fortsätta den här utfrågningen något.

Det finns sedan gammalt klara undersökningsresultat om vad man bör göra för att bistå barnfamiljerna. Man har noga jämfört sänkt moms på maten med höjda barnbidrag och funnit att det är en mycket mer effektiv metod att höja barnbidragen, om man vill hjälpa barnfamiljena. Det är alltså inte barnfamiljerna som regeringen är ute efter att hjälpa.

Jag ställer mig då frågan: Vem, mer exakt, är det som regeringen vill hjälpa med det här förslaget? Är det livsmedelsproducenterna? Det är den misstanke som man får av det som Anne Wibble läste upp. Är det mellanleden inom handeln? Är det de som är speciellt illa ute och som behöver detta stöd från regeringens sida? Vem, mer exakt, är det som skall hjälpas genom det här förslaget?

Det innebär, som Anne Wibble sade, att vi sänker momsen på hummer, rysk kaviar och oxfilé. Det innebär att vi höjer momsen på barnkläder, blöjor, resor och alla möjliga saker som människor efterfrågar.

Det har gjorts många undersökningar – av sparbankernas konsulenter och andra – där man försökt ta reda på hur det här slår för enskilda hushåll. Såvitt jag har kunnat förstå av de undersökningarna innebär den här förändringen inte någon nettovinst för några hushåll. Jag skulle gärna vilja fråga: Vilka hushåll är det som kommer att göra stora vinster genom det förslag som regeringen vill framlägga?

Vi hör från regeringens sida att en differentiering av momsen i själva verket inte är någonting nytt; vi har redan differentierad moms. Då frågar sig vän av ordning: Om regeringen vill genomföra den här förändringen, varför

framläggs då inte förslaget nu? Då säger man att det är så nytt att det först måste gå till lagrådet. Hur kommer det sig att den omgången behövs, när vi redan har differentierad moms?

Det är klart att vi inte längtar efter ett förslag av den här typen från regeringens sida. Vad vi däremot längtar efter är att få en förklaring till hur det kommer sig att socialdemokraterna även på denna punkt har övergivit gamla ståndpunkter.

Det är uppenbarligen så att väljarna vill ha någonting nytt i år – det framgår av alla opinionsmätningar. Socialdemokraternas svar på det behovet tycks vara att man förnyar sitt förråd av ståndpunkter på *alla* områden. Jag kan på rak arm inte komma ihåg något område där socialdemokraterna har kvar sina ståndpunkter från förra valet. Det skulle möjligen vara när det gäller föräldraförsäkringen, som återigen skall förlängas som man lovade sist, när det gäller barnomsorgen, som skall byggas ut som man lovade sist, och när det gäller semestern, som, antar jag, återigen skall förlängas. Men på alla andra områden har socialdemokraterna såvitt jag kan förstå förnyat sitt förråd av ståndpunkter. Erik Åsbrink har gjort det särskilt grundligt. Så sent som i våras argumenterade han kraftigt emot det som han nu föreslår.

Anf. 21 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Den här debatten är väldigt viktig. Anne Wibble citerade en del av den debatt som jag och statsrådet Åsbrink förde i juni 1990. Jag kan berätta att statsrådet t.o.m. var litet vänlig mot mig och sade att han kände viss sympati för några av mina ståndpunkter och ansåg att jag delvis hade ett seriöst budskap, med undantag då för min uppfattning om matmomsen. För att vara litet raljant skulle jag kunna säga att jag nu har fått gehör för ett av mina mer "oseriösa" budskap – då måste ju mina seriösa budskap ligga väldigt väl till. Jag väntar mig därför positiva steg på de områdena.

De mer seriösa budskap jag har – jag menar naturligtvis att också budskapet när det gäller matmomsen är mycket seriöst – är bl.a. att slopa skatteutjämningsreserven och närma företagsbeskattningen till EGs normala nivå. Inför en mer enhetlig kapitalbeskattning! Inför ett avdragstak för ränteutgifter över 100 000! Slopa en del av reduceringsreglerna på kapitalskattesidan. Så får vi en mer enhetlig kapitalbeskattning – det borde ju Erik Åsbrink gilla. Slopa grundavdraget för inkomster över 180 000! Det ger en viss ökad marginalskatteeffekt men mycket positiva effekter för statskassan. Höj marginalskatten! I dag är det få länder i EG som har lägre marginalskatter än Sverige. Vi har nästan den lägsta – det är väl två tre länder som har lägre. Vi kunde ha en något höjd marginalskatt för inkomster över 240 000. Det är budskap som jag nu väntar mig att man också börjar överväga.

Anf. 22 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Interpellationen handlar om differentierad moms.

Anf. 23 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag har all respekt för det. Men interpellanten ställde ju frågor om fördelningseffekterna av skatteomläggningen i dess helhet. Interpellantens fråga var ju vidare. Sedan har andra debattörer snävat in debatten.

När det gäller fördelningseffekterna menar jag att det inte är så att alla förlorade på skatteomläggningen, men de bäst ställda tjänade mest, och de sämst ställda förlorade mest. Det är där problemet ligger. De åtgärder jag har tagit upp skulle kunna ändra på den saken.

Så till en annan sak. När man nu har gjort en positiv omsvängning är det en sak som oroar mig. Socialdemokraterna har länge så att säga spelat defensivt eller spelat på högersidan, på högeryttern, för att använda en fotbollsterm. Nu byter man fot och gör en dribbling på vänsteryttern. Det är jättebra. Men gör då inte en dribbling för mycket i regeringen! Schackra inte med propositionen! Då kommer väljarna att bli oerhört misstrogna.

Är det här en seriös omsvängning som innebär att man har gjort nya överväganden, skall man naturligtvis så skyndsamt som möjligt lägga fram en proposition. Men i stället säger man: Vi får se. Först ett par veckors och uppemot en månads beredning, sedan ett par månader i lagrådet, och sedan är det ju en hektisk valrörelse, och då hinner vi inte med det. Och den kan leda till att vi får en ny regering. Då kommer aldrig någon proposition att läggas fram. Då försvinner det här gyllene tillfället att finansiera sänkt moms på livsmedel. Då sänks momsen över lag automatiskt den 1 januari.

Om ni skulle förlora regeringsmakten och vill återkomma under motionstiden har det här utrymmet gått förlorat. Om man skall få till stånd en sänkt moms på livsmedel är det alltså av oundgänglig vikt att lägga fram en proposition som kan behandlas av tillträdande höstriksdag. Gör man inte det uppstår misstanken att det ingår i ett valtaktiskt spel. Jag vill inte tro det, men man kan enkelt undanröja den farhågan genom att lägga fram propositionen så skyndsamt som möjligt, helst redan den 1 september, allra senast så att den ligger på bordet när höstriksdagen samlas. Gör man inte det uppstår denna misstanke, och det vore allvarligt.

Så till den andra debattpunkten – vem förslaget gynnar. KIS sade: "Beräkningarna av en finansierad mervärdeskattesänkning på mat visar med avseende på omfördelning mellan olika inkomstlägen på en omfördelning från höginkomsttagare till låginkomsttagare." Det var den slutsats som KIS drog.

Det var också så att man i KIS – i första delbetänkandet, s. 267 – visade att decil 10, alltså de som har de högsta inkomsterna, skulle förlora uppemot 1 000 kr. på en finansierad mervärdeskattesänkning. Det skall erkännas att en viktig del av omfördelningen sker på finansieringssidan.

Sedan sade man i KIS att den positiva effekten var mer marginell. Jag anser att den inte var marginell. KIS beräkningar sade att den var 300–600 kr. Jag tror att den är vida större. Men vi kan inte ta bort det faktum att det har en omfördelande effekt.

Sedan till barnfamiljerna. Visst är det enklast att höja barnbidragen, om det enbart är fråga om att hjälpa barnfamiljerna. Men det är underligt att man från de borgerligas sida här vill öka transfereringarna. Här är deras budskap: Sänk inte skatten, öka transfereringarna i stället! Här har man den ståndpunkten, men när det gäller alla andra frågor har man ståndpunkten att transfereringarna skall hållas nere. Det är bara på den här punkten som man hyser uppfattningen att transfereringar är bra. Det är en mycket märklig ståndpunkt man har.

Sedan en annan sak. Det är inte bara barnfamiljer som är låginkomstta-

gare. Man talar ofta om den nya individualismen. Den yttersta nya individualismen är enpersonshushållet. Det finns många enpersonshushåll i detta land som också är låginkomsttagare. Även de ensamstående har rätt att få del av samhällets goda om de är låginkomsttagare. Glöm inte den gruppen hushåll, som är väldigt viktig!

Slutligen: Det här är ett gyllene tillfälle att sänka momsen på maten. Om man sänker momsen med 1,5 % generellt lär det inte leda till några prissänkningar alls. Om en vara kostar 19:90 lär inte handlaren gå ut i butiken och märka om den till 19:70. Därför stämmer inte jämförelserna. Sänker man momsen generellt blir det ingen prissänkning. Sänker man momsen på mat får man en prissänkning.

Anf. 24 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Vi har nu ännu ett skolexempel på hur man argumenterar när man gör en helomvändning i förhållande till en tidigare intagen ståndpunkt. Det kommer säkerligen någon doktorsavhandling om detta: hur socialdemokraterna argumenterade när man var emot EG och hur man argumenterar nu när man är för EG, hur man argumenterade när man var emot en sänkning av höga marginalskatter och hur man argumenterade när man ändrat uppfattning och insett att man måste göra tvärtom. Nu har man gjort en helomvändning när det gäller frågan om en differentierad mervärdeskatt.

Fördelen med dessa debatter och protokoll från dem, som vi har här i riksdagen, är att man med hjälp av dem och med pressens hjälp kommer att kunna lägga intill varandra argumenteringen för och argumenteringen emot. Det är naturligtvis lärorikt – vi kan väl vänta upprepningar av detta.

När jag lyssnade på svaret av Erik Åsbrink hajade jag till ett par gånger. Det har även föregående talare gjort.

Det sägs redan inledningsvis i svaret att skatten på arbete och sparande har sänkts. Men skatten på mindre sparande har ju höjts i och med att schablonavdraget har tagits bort. Personer med låga sparbelopp får ju betala 30 % på avkastningen över 100 kr., och det drabbar särskilt just pensionärer, som ligger med låga sparbelopp i banksparande eller rent penningsparande. De drabbas till att börja med också av mervärdeskatten genom att den höjer priserna, men sedan justeras ju basbeloppet, så att där kompenseras de. Därför bör man inte överbetona fördelen för pensionärerna med en differentierad mervärdeskatt – Erik Åsbrink räknade ju upp alla som tjänar på en differentierad mervärdeskatt. Fördelen för pensionärerna är kortvarig – där justeras basbeloppet med hänsyn till den sänkta prisnivån.

Redan i sitt svar är Erik Åsbrink inkonsekvent. Han säger att skatten på sparande har sänkts, men på nästa sida i svaret säger han att skatten på kapital har höjts. Men kapital är väl sparande, eller hur? Kapitalbeskattningen har t.o.m. skärpts med 40 miljarder kronor. Det är väl inget uppmuntrande av sparandet! Där tycker jag att Erik Åsbrink är väldigt inkonsekvent.

Vi har andra argument för sänkningen. Jag skall dock inte gå in på dem, eftersom de har refererats mycket bra och det har ställts utmärkta frågor av Anne Wibble. Jag kan dock erinra om att majoriteten i skatteutskottet, när det gäller principer om en enhetlig beskattning av olika slag av konsumtion, vidhåller sin uppfattning att man inte bör slopa eller differentiera momsen

på livsmedel. Förslag som återkommer beträffande sådana åtgärder kan ses som en reaktion mot effekten av slopade subventioner på baslivsmedel och önskemål om att uppnå en bättre standard för barnfamiljer och låginkomsttagare. Utskottet anser nu liksom tidigare att syftet med dessa yrkanden kan tillgodoses på andra sätt som är enklare att administrera och effektivare från fördelningssynpunkt.

Mot bakgrund av detta skulle jag vilja fråga Erik Åsbrink om ni har varit mycket splittrade i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Ni har haft överläggning efter överläggning, och ni har haft besök av statssekreterare från finansdepartementet. Varje utskottssammanträde har föregåtts av ett sådant besök. Det har varit utdragna diskussioner, och ni måste väl ha varit mycket splittrade i denna fråga.

Nu undrar jag om Erik Åsbrink vill tala om varför han har gjort denna helomvändning. Eller skall vi behöva vänta på en bok liksom av Kjell-Olof Feldt som en framtida bästsäljare, där svaret äntligen kommer att ges på hur det eigentlich gewesen ist? I så fall är det ingen ide att vänta på svar i dag. Vi tycker att det skulle vara positivt om vi kunde få ett svar omgående beträffande denna helomvändning. Eftersom denna helomvändning har ägt rum, då man har gått ifrån en principiellt intagen ståndpunkt i en fråga – en viktig fråga tidigare – om att man inte skall differentiera momsen, vill jag fråga Erik Åsbrink om han kan lova att det inte kommer några nya helomvändningar i principiellt viktiga frågor från socialdemokratins sida, eller om det här kommer att sättas i system.

Anf. 25 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Fru talman! I en marknadsekonomi kommer miljöfrågorna automatiskt bort. Samhället måste träda in och försvara miljön, eftersom den inte har någon röst, någon kraft eller något hot att sätta bakom sina krav. Vi har tjatat om det ganska länge. Regeringen har börjat ta hänsyn till sådana saker. Jag noterar med glädje att energibeskattningen beskrivs som miljörelaterad i statsrådet Åsbrinks interpellationssvar. Vi hade velat gå längre, men det är ett steg i rätt riktning. Vi har nu också sett att ändrade bestämmelser när det gäller vindkraftens beskattning är miljömotiverade. Det är bra.

När det gäller trafiken som trots allt utgör en betydligt mera miljöförstörande sektor än energiproduktionen – åtminstone beträffande försurningen och koldioxideffekten – har man verkligen gått åt fel håll i flera fall. Jag kan ta beskattningen av bilförmåner som ett exempel. Det är en både fördelningspolitiskt och miljöpolitiskt dålig profil på beskattningen av förmånen av fri bil. När det gäller avdragen för resor till och från arbetet har man fått en mycket dålig miljöprofil, trots RINKS undersökningar som visar hur man skulle kunna göra.

Den största besvikelsen har med mervärdeskatteinslaget att göra, nämligen introduktionen av mervärdeskatt på kollektivtrafiken. Detta slår direkt mot miljöintressena och låginkomsttagarna. Det är trots allt låginkomsttagarna som i mycket högre grad än höginkomsttagarna använder kollektivtrafik. Höginkomsttagarna har i högre grad än låginkomsttagarna möjlighet att utnyttja de förmånliga beskattningsreglerna för förmånen av fri bil. När

kommer dessa trafikfrågors miljöaspekter upp i era diskussioner, statsrådet Erik Åsbrink?

Anf. 26 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Det har varit intressant att lyssna till dessa inlägg. Nu har nämligen det som jag befarade för en stund sedan inträffat. Det har blivit en cirkus utan like mellan tre av de fem partier som aspirerar på att utgöra underlaget i en tänkt framtida regeringskonstellation. Det har varit en riktig cirkus. Inom parentes kan jag avslöja att cirkus är helt befriad från mervärdeskatt. Dessa partier skall alltså på något sätt komma samman och bestämma sig för en gemensam skattepolitik. Jag tycker nog inte att huvudfrågan gäller hur jag skall bemöta olika argument – det skall jag göra, det blir något slags trefrontskrig – utan den stora och intressanta frågan är hur ni skall kunna ena er om något som liknar ens tillstymmelsen till en skattepolitik med konsistens. Jag har ett förslag, eftersom ni är så oeniga. Anlita Alf Svensson som medlare. Kds är numera anhängare av både enhetlig och differentierad mervärdeskatt. Alf Svensson kan väl slå en brygga över det svalg som skiljer er åt.

I sin interpellation, vilket också upprepades i repliken, påstår Görel Thurdin att flertalet av de utredningar som har gjorts visar på negativa fördelningspolitiska effekter. Jag har här fyra utredningar, från finansdepartementet, LO-ekonomerna, boverket och TCO. Det finns också en undersökning från en fristående forskargrupp. Det handlar således i själva verket om fem undersökningar som alla visar på positiva fördelningseffekter. Jag kan försäkra att det även gäller LO-ekonomernas studie. Jag har läst den, och jag har talat mycket med LO-ekonomerna, även om Anne Wibble kanske ogillar den saken. Man visar på positiva effekter. Eftersom Görel Thurdin påstår att en majoritet av utredningar visar på motsatsen måste jag få veta vilken denna stora mängd av utredningar är, som för mig är helt okända men som Görel Thurdin tydligen besitter kunskap om. Var finns de? Visa åtminstone på en undersökning som hävdar att skattereformen ger negativa fördelningseffekter.

Ett annat problem som inte går att komma undan när det gäller centerns skattepolitik är den våldsamma underfinansieringen. Det fattas mer än 10 miljarder kronor för att ni skall kunna finansiera era förslag. Det är ingen konst att säga att matmomsen borde sänkas mera och att momsen borde sänkas på allt möjligt annat, men den finansiering ni har räcker inte till. Vi kan inte kasta ur oss den typen av löften. Det låter trevligt, men det har ingenting med seriös ekonomisk politik att skaffa.

Till Lars Bäckström vill jag säga att jag har uppskattat våra meningsutbyten mycket, även i momsfrågan. Jag uppskattar också det inlägg som har gjorts här. Vi är dock fortfarande inte överens på en del punkter. Jag motsätter mig alla de andra förslag som fördes fram om att man på olika sätt skall ändra skattereformen. Till skillnad från Lars Bäckström hävdar jag – återigen med stöd av studier som har gjorts – att de som har de högsta inkomsterna förlorar på skattereformen. Det visar våra undersökningar. Det tycker jag är en viktig information i det här sammanhanget.

Jag är också överens med Gösta Lyngå om att det är viktigt att man tar

miljöpolitiska hänsyn i skattepolitiken. Det har gjorts i växande utsträckning. Jag hävdar att Sverige är ett föregångsland på detta område. I andra länder och även inom EG-kommissionen studerar man med stort intresse vad vi har gjort.

Jag har också fått frågan om varför det har skett en helomvändning när det gäller matmomsen. Jag skall inte förneka att jag och andra har intagit en ändrad ståndpunkt i den frågan. Den viktigaste förklaringen till detta är att vi har bakom oss ett 80-tal med högre ökningar av priset på mat än av priset på nästan alla andra områden. Maten har blivit mycket dyrare i Sverige än i andra länder. Priset på mat har ökat mycket mer än priset på andra varor. Vi angriper nu detta genom en kombination av olika åtgärder. Matmomssänkningen är bara en av dessa åtgärder. Hit hör också sänkt gränsskydd, den interna avregleringen av jordbruket, ökad prispress och ökad konkurrens inom den här sektorn. Sammantaget kommer detta att leda till lägre matpriser, och det kommer de svenska konsumenterna till gagn. Det är oacceptabelt att matpriserna skall vara så höga i Sverige jämfört med andra länder.

Det är förvisso ett avsteg från principen om en enhetlig mervärdeskatt. Det avsteget är dock mycket mindre än vad Anne Wibble vill göra sken av. Vi har ingen enhetlig beskattning av den privata konsumtionen i dag. Flera områden är helt och hållet undantagna från mervärdeskatt, och på andra områden finns både mervärdeskatt och punktskatter. Vi har en trappa och inte en enhetlig beskattning av den privata konsumtionen. Det är sanningen. Folkpartiet var mycket angeläget om att det skulle vara på det sättet. Det var viktigt för folkpartiet att Dagens Nyheter skulle befrias från mervärdeskatt men att tekoindustrin i Sjuhäradsbygden skulle ha full mervärdeskatt. Jag kan kasta tillbaka frågan. Vad är det för branschpolitik som folkpartiet företräder? Varför skall ett stort tidningsföretag ha gynnsammare skatteförhållanden än ett tekoföretag?

Jag vill avsluta med att citera Konrad Adenauer. Jag hoppas att Lars Bäckström inte tolkar det som ett nytt tecken på högervridning. Konrad Adenauer sade nämligen följande: Jag kan väl inte rå för att jag har blivit förnuftigare över natten.

Anf. 27 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Tyvärr kan jag inte säga att jag känner mig förnuftigare efter att ha lyssnat till Erik Åsbrinks inlägg här. Jag fick inte något svar på någon fråga.

Däremot började Erik Åsbrink med att tala om en cirkus utan like och t.o.m. om en riktig cirkus. Och det skall Erik Åsbrink säga som har cirkulerat ett helt varv när det gäller inställningen till differentierad moms vad gäller livsmedel. Det är också ett exempel på hur man skall argumentera när man sitter mycket illa till. Då skall man beskylla motståndaren för precis det som man själv har gjort sig skyldig till, och det gäller t.ex. denna cirkus som Erik Åsbrink har satt i gång inom sitt eget parti.

Nu använder Erik Åsbrink som argument att livsmedelspriserna har stigit under 1980-talet. Men det visste väl Erik Åsbrink redan den 11 juli förra året och när han har gjort senare uttalanden, eller hur? Nu kommer detta argument. Det håller inte. Erik Åsbrink säger att vi inte har en enhetlig mer-

värdeskatt utan att vi har en trappa. Ja visst, men nu gäller det argumenteringen. Ni har argumenterat emot alla förslag som har kommit från dem som har velat ha differentierad mervärdeskatt. Ni har argumenterat på ett sådant sätt att ni har sagt att det är helt omöjligt. Ni har inte sagt att vi skall genomföra detta eftersom vi har en trappa och inte har perfekt och enhetlig mervärdeskatt. Det gäller således den argumentering ni har använt er av tidigare. Ni kommer nu med andra argument som inte har med den tidigare argumenteringen att göra – i annat fall skulle den ha varit omöjlig från början.

Jag nämnde att sparat kapital drabbas av den höga mervärdeskatten. Jag vill där göra ett tillägg. Om man t.ex. har 100 000 kr. på banken och vill använda dem till konsumtionsvaror, går 25 000 med en gång till skatt. Därför bör vi sänka momsen så snabbt som möjligt så att man inte skall få denna indirekta beskattning av sparandet. Egentligen borde nog allt monetärt sparande reduceras med 25 % i deklarationen av den totala förmögenheten, precis som när det gäller aktier då man bara tar upp 75 %. Egentligen är som sagt penningsparandet inte heller mera värt än dessa 75 % den dag det konsumeras. Där behövs verkligen en ändring.

Jag vill upprepa min fråga, om Erik Åsbrink kanske nu har blivit förnuftigare över en natt. Kan vi i fortsättningen lita på att socialdemokraterna inte kommer att göra några nya sådana här helomvändningar ifrån principellt fattade ståndpunkter som man har tryckt otroligt starkt på i debatten och där man tidigare har argumenterat bort varje argument emot sin uppfattning? Det har plötsligt blivit en sådan cirkus, som just Erik Åsbrink verkligen är mästare i.

Anf. 28 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Erik Åsbrink citerade Konrad Adenauer som inte kunde hjälpa att han blev förnuftigare över natten. Det finns emellertid två invändningar mot detta – dels är Erik Åsbrink ingen Konrad Adenauer, dels har han inte blivit förnuftigare över natten. Vad vi påpekar är att han har intagit en oförnuftig ståndpunkt, en ståndpunkt som han själv under många år har uppfattat som oförnuftig och som Erik Åsbrink vältaligt har argumenterat emot. Han har anfört väldigt goda argument för att denna ståndpunkt är oförnuftig. Han är inte i stånd att anföra ett enda argument för att han plötsligt skulle ha blivit förnuftig. De måtte ha hänt någonting under natten. Vad det är som har hänt kan kanske Erik Åsbrink klargöra.

Det är ingen cirkus inom oppositionen på den här punkten. I stället är det en cirkus utan like inom socialdemokratin, innebärande att man har bytt ståndpunkt i, såvitt jag förstår, samtliga frågor i politiken som jag kan erinra mig.

På skattepolitikens område är det i varje fall helt klart så. Kan Erik Åsbrink nämna någon enda viktig skattepolitisk ståndpunkt där socialdemokraterna i dag håller fast vid samma uppfattning som de hade för några år sedan?

Anf. 29 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag konstaterar, precis som Daniel Tarschys, att Erik Åsbrink inte har kunnat ange ett enda sakskäl till att nu slå in på en linje som

innebär att man omfördelar moms från mat till annat. Det förvånar mig inte heller, eftersom det inte finns några sådana sakskäl. Däremot finns det mycket goda skäl att sänka momsen på allting, t.ex. maten, som vi i folkpartiet liberalerna tillsammans med moderaterna har föreslagit.

Det finns emellertid en annan dimension när det gäller differentierad moms – en moralisk dimension. Den differentierade moms som socialdemokraterna nu tydligen vill ha bryter mot en viktig princip i skattereformen. Som framhållits av flera talare har Erik Åsbrink själv ofta och gärna talat sig varm för just principen om likformighet och neutralitet. Nu sviker Erik Åsbrink och regeringen denna princip. Jag tycker att han skulle ha valt att göra som Kjell-Olof Fledt gjorde när det gällde det vansinniga stoppaketet – han skulle ha avgått. Men när han nu väljer att stanna och försvara denna nya uppfattning får han finna sig i att bli betraktad som svikare.

Den här svekdebatten är tydligen också en mycket känslig sak. Socialdemokraterna vill ju nu skriva om historien. Erik Åsbrink har t.o.m. skickat ut ett pressmeddelande med innebörden att det inte är så kinkigt med några socialdemokratiska svek, eftersom det i själva verket var folkpartiet som först hoppade av.

Vi har dristat oss att föreslå fortsatta lättnader i dubbelbeskattningen för företagen.

Efter bara en dag insåg man tydligen att anklagelsen var alldeles för lätt att motbevisa och därför ändrades den. Nu påstår man att det är finansieringen som vi har hotat. Vi har föreslagit en skattesänkning. Hemska tanke! Det är ju något som socialdemokraterna ej skulle drömma om att föreslå. Och det är förmodligen sant.

Låt mig påminna Erik Åsbrink om en proposition om infrastrukturfonden som presenterades i mitten av mars. Där plockade socialdemokraterna, helt på eget bevåg, hastigt och lustigt fram fem miljarder kronor från skattereformens finansiering. Detta var ett helt nytt påhitt. Dessa fem miljarder använder man för att täcka nya socialdemokratiska utgifter. Plötsligt fanns det ytterligare fem miljarder kronor i skatteintäkter genom att så att säga ändra benämningen på intäkterna från avskattning av företagens gamla reserver.

Jag ringde om detta och var ganska upprörd, för om man räknar på detta sätt blir nämligen hela reformen överfinansierad. Erik Åsbrink har själv tidigare hårt kritiserat detta räknesätt. Men det var inte längre så kinkigt, därför att socialdemokraterna behövde pengar för att kunna täcka nya utgifter.

När socialdemokraterna ändrar teknik och ändrar finansieringen, så att det med ett penndrag blir en ökning med fem miljarder kronor spelar det ingen roll. Men när folkpartiet föreslår en fortsatt komplettering är det ett brott. Det är så man kan ta sig för pannan.

Det rör sig inte om några grundläggande principer. Differentierad moms är en princip. Erik Åsbrink har själv kallat det för en grundbult i skattereformen.

Det är inte bara så att socialdemokraterna sviker dessa grundläggande principer. De försöker också att skylla ifrån sig. Jag tycker att det är ynkligt.

Anf. 30 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag kan hålla med Anne Wibble om att skattereformen har lett till höjt skattetryck, det är faktiskt vad den har gjort. Denna form av

finansiering på mervärdeskattesidan bidrar till ett förhöjt skattetryck genom att kostnadsnivån drivs upp. Påståendet att det skulle vara en bättre fördelningspolitik att generellt sänka mervärdeskatten än att sänka momsen på mat och boende finner jag märkligt. Kostnaderna för mat och boende utgör ju den största posten i låginkomsttagarens hushållsbudget.

Vad Anne Wibble indirekt påstår är att vi tydligen köper för litet bilar och videoapparater och att vi därför inte skall gynna inkomsttagare med sänkt matmoms. Detta tycker jag är en cynisk aspekt på skatteomläggningen.

Nu var det egentligen en debatt med Erik Åsbrink vi skulle föra. Hans inlägg visar att vår oro är befogad. Det visar sig nu att det förslag som ni har sagt att ni skall lägga fram inte kommer att läggas fram före valet, och det är ju så ni håller på numera i politiken.

Ni kommer inte före valet att visa att ni står för de löften som ni har avgett i dag.

Ni skyller på lagtekniska problem. Det är bara undanflykter. Ni kan mycket väl lägga fram en proposition före valet just för att visa att ni står för era löften. Annars kommer det att betraktas som ren valtaktik. Från centerpartiets sida har vi haft en viss filosofi när det gäller skatteomläggningen. Filosofin har gått ut på att folk skall klara sig på sin lön och att man inte skall tvingas till ökat bidragsberoende.

Enligt Sören Wibe leder ökat bidragsberoende till höjt skattetryck. Höjt skattetryck leder i sin tur till välfärdsförluster. Båda sakerna bidrar alltså till välfärdsförluster. Det är därför som vi har den inriktning på skattereformen som vi har.

Moderaterna har nu släppt sina krav på sänkt mervärdeskatt på turistnäringen. De har alltså frångått principen om differentiering av mervärdeskatt.

Jag konstaterar att Erik Åsbrink säger att skatteomläggningen gynnar tillväxten. Ja, turistnäringen har avgjort fått sin tillväxt fullständigt beskuren, utvecklingen är katastrofal, hela bygder kommer att slås ut och det räcker inte ens med en sänkning av restaurangmomsen.

Turistnäringen är en av världens största näringar, och dessutom växer den snabbast. Då skall vi enbart sitta här och titta på hur miljarder rullar ut ur landet men ej in i landet. Bygder ödeläggs och eventuellt måste vi stödja dem med litet investerings- och utvecklingsbidrag.

Jag tycker det är skamligt, och det här har med fördelningspolitik att göra! Det står i SINS utredning att låginkomsttagare förlorar mest på just momsen som gäller resenäringarna. Nu får ni göra något!

Anf. 31 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag hälsar Erik Åsbrinks förnuftshöjning med största glädje och hopp för framtiden. Det är naturligtvis oerhört förnuftigt att instämma i vårt påstående att miljöaspekterna skall vara viktiga när det gäller beskattningsprofilen. Själv känner jag mig också mycket förnuftig i och med att jag fick detta instämmande.

Tänk om vi nu skulle använda våra gemensamma förnuftiga utgångspunkter till att också dra förnuftiga konklusioner, t.ex. att ta bort momsen på kollektivtrafik. Det vore väl väldigt bra. Trots allt infördes den momsen vid en

tidpunkt när en av oss var mindre förnuftig på den punkten. Vi har chans att reparera skadan nu när förnuftsnivån har stigit.

Anf. 32 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Även jag uppskattade debatten med Erik Åsbrink. Han efterlyste exempel på någon utredning som visade de felaktiga fördelningseffekterna. I propositionen, i lagrådsremissen, finns det uppgifter som säger att den näst högsta inkomstgruppen, decil 9, tjänar 3,7 % och medelinkomstgruppen, decil 5, tjänar 2,1 %. Den näst högsta inkomstgruppen tjänar alltså mer än medelinkomstgruppen. Det är visserligen sant att de två högsta hundradelarna förlorar statistiskt, men enligt undersökningen kan detta bero på fel i HINK-materialet. Det rör sig om några extrema spekulanter, men alla andra höginkomsttagare vinner. Detta står alltså i propositionen.

Det har talats om cirkus, och det är verkligen en cirkus som pågår här. Vi i vänsterpartiet deltar inte i denna cirkus. Vi har i över 20 år följt en rak linje, så vi kan titta på cirkusskådespelet.

Det är sant att socialdemokraterna har ändrat uppfattning, men det kan också bero på att man har insett att det här är ett gyllene tillfälle att pressa ned inflationen. Om man sänker momsen generellt, blir det inte någon prissänkning, men om man sänker momsen på livsmedel, då blir det en prissänkning som pressar ned inflationen. Jag tror att detta är den yttersta orsaken till omsvängningen.

Cirkusen på annat håll är ju ganska fantastisk. Från den borgerliga sidan säger man nej till transfereringar och ja till skattesänkningar, men inte när det gäller matmoms. Då är transfereringar bättre. Man säger att vi skall anpassa oss till den gemensamma EG-marknaden på alla håll och kanter, utom när det gäller livsmedel, där momsen skall vara generell. Av EGs tolv stater är det bara en som har generell moms. De övriga staterna har reducerad moms på livsmedel. Visst är cirkusen på den borgerliga sidan påtaglig.

Moderaterna säger nej till sänkt matmoms. Men de vill gärna sänka momsen för hotell- och restaurangnäringen. Där passar det med differentierad moms. Det är alltså ett mycket egenartat skådespel som pågår.

Man vill gärna ha breddad och enhetlig moms, men man vill inte ha någon moms på finansiella tjänster. Stopp och belägg, det säger folkpartiet nej till. Enhetligheten haltar således.

Ett normalt hushåll lägger ut lika mycket av sina totala utgifter på indirekta skatter som ett höginkomsttagarhushåll. Det är sant, men beträffande matmoms lägger höginkomsttagarna ut hälften så mycket av sina totala utgifter jämfört med en medelinkomstfamilj. Det är där som det skiljer i inkomstfördelningen, och det är en väsentlig skillnad. Om momsen på mat sänks, får hushållen mer pengar att själva disponera. De kan välja om de vill lägga pengarna på en billig eller dyr skjorta och om man vill lägga de extrapengar som man får över på grund av den billiga maten på en dyr eller en billig video. Man får en ökad frihetsgrad i hushållet, när man inte behöver lägga alla sina pengar på mat. Varför är ni emot en ökad frihet för hushållen i det här fallet, när ni säger att ni förespråkar en ökad frihet i alla andra fall?

Anf. 33 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag vill först till Görel Thurdin säga att skattereformen inte leder till ett högt skattetryck, att den skulle vara överfinansierad. I själva verket sänks skattetrycket i Sverige från 56 % 1990 till 53 % 1992. Den utveckling som vi ser innebär alltså raka motsatsen.

Hugo Hegeland talar återigen om helomvändningar och undrar om det blir flera sådana och om jag kommer att bli ännu förnuftigare. Jag hoppas att jag kommer att bli ännu förnuftigare i framtiden.

Daniel Tarschys meddelade att jag inte är Konrad Adenauer. Jag instämmer i detta, och jag är tacksam för att det är på det sättet.

Nu anklagas vi för att ha omprövat våra ståndpunkter i vissa frågor, någonting som tydligen anses vara väldigt negativt. Ni går nog litet för långt när ni säger att vi har omprövat våra ståndpunkter i alla frågor, för det gäller bara en del frågor. Jag tycker inte att det är någonting att skämmas över. Det är bra att vi är beredda att anpassa instrumenten i den ekonomiska politiken och på andra områden efter en förändrad omvärld. Det är behjärtansvärt och positivt. Vi vill inte vara ett betongparti, utan vi vill vara förnyare. Om ni tycker att det är fel, får ni ställa er på betongsocklarna och slåss för evigt oföränderliga ståndpunkter.

Anne Wibble sade att vi inte sänker momsen, utan att det bara är fråga om en omfördelning. Det är intressant. Vid nästa års skifte kommer mervärdeskatten att sänkas med 9 miljarder kronor. Momsen kommer inte att höjas på en enda vara.

Detta var inte heller en del av skattereformen, utan en separat uppgörelse som vi träffade. Vi var överens om att mervärdeskatten skulle sänkas vid kommande årsskifte, och så kommer också att ske. Men efter ytterligare prövning har vi en annan uppfattning om hur denna sänkning skall ske. Vi vill koncentrera sänkningen på ett viktigt område för att få en märkbar effekt, inte smeta ut den över hela fältet, för då blir det inga eller mycket obetydliga prissänkningar.

Det är riktigt att skillnaderna fördelningsmässigt är mycket små mellan dessa två alternativ – jag har inte påstått någonting annat. Det handlar om några hundralappar i vinst för låg- och medelinkomsttagare, för barnfamiljer och pensionärer. Det är inga stora förbättringar, men det är dock en förbättring. När vi stod inför valmöjligheten, tyckte jag att det var bra att vi kunde välja detta alternativ.

Det är sant att höjda barnbidrag är ett effektivare sätt att stödja barnfamiljerna. Jag vidhåller den uppfattningen. Det förhåller sig så. Men det är inte någon som har fört fram detta alternativ, så det är inte aktuellt. Vi diskuterar två alternativa sätt att sänka momsen. Barnbidraget kommer ändå att höjas nästa år. Det höjdes mycket kraftigt 1990 och höjs med ytterligare en tusenlapp 1992. Det är den största höjningen någonsin av barnbidraget, och det är en hjälp som vi ger till barnfamiljerna.

Anne Wibble använde sig av mycket starka ord. Inte bara på senare tid, utan också då och då tidigare har jag fått finna mig i att bli utsatt för våldsamma attacker och personangrepp. Jag har i allmänhet avstått ifrån att gå i svaromål, men nu tror jag att det är dags att göra det.

Folkpartiet har redan tidigare tagit sig vissa friheter när det gäller skattere-

formen. Förra hösten, när vi inte i tid fick fram ett tillräckligt bra förslag om arbetsgivaravgifter på pensionsutfästelser, hoppade folkpartiet av den nödvändiga finansieringen. Vi fick då ensamma klara den uppgiften på annat sätt. Det fanns inga betänkligheter att beröva oss flera miljarder i finansiering. Men vi gjorde ingen stor affär av detta, och jag vill inte göra det nu heller.

Däremot har jag anledning att reagera emot – och jag ångrar att jag inte sade ifrån tidigare – moderaternas och folkpartiets högerallians. De slöt en skattepolitisk pakt och kom överens om att ändra skatterna med tiotals miljarder kronor utan någon tillstymmelse till försök att informera eller konsultera oss. I uppgörelsen ingår stora lättnader i kapitalbeskattning, något som går stick i stäv mot intentionerna i skattereformen om lika behandling av arbete och kapital. Framför allt på en punkt – den som Anne Wibble har mage att kalla fortsatt komplettering – handlar det om en åtgärd som på ett flagrant sätt står i strid med skattereformen, nämligen att slopa dubbelbeskattningen av aktieutdelningar. Detta var en omistlig del av skattereformen, och det var vi överens om i utredningarna och i den slutliga uppgörelsen. Nu hoppar ni ensidigt av.

Ni har inte tagit några kontakter och inte lämnat någon information. Det handlar om över 3 miljarder kronor och det är inte fråga om någon liten åtgärd. Det är ett stort ingrepp som går stick i stäv mot skattereformen. Jag ångrar att jag inte sade ifrån omedelbart – jag medger att det var ett misstag. Men detta förtjänar att påpekas, och att det skedde innan momsdebatten drog i gång. Det finns ingen anledning att jag skall finna mig i den här typen av personangrepp och anklagelser med tanke på vad Anne Wibble och folkpartiet tidigare har åstadkommit inom skatteområdet.

Slutligen vill jag säga att frågan om matmomsen är av den karaktären att den måste gå till lagrådet. Detta är ingen liten och enkel förändring. Det krävs ett fortsatt arbete, och det är alldeles nödvändigt att gå via lagrådet. Vi kommer att följa de regler som gäller på detta område. Därefter lägger vi fram en proposition.

Om olyckan skulle vara framme och dessa tre, fyra, fem partier som säger sig vilja bilda regering får bilda regering i höst, blir det deras sak att klara ut den här frågan. Vi kommer att lägga fram en proposition om vi får chansen. Om olyckan är framme och det inte blir aktuellt med en proposition, avger vi i stället en motion med samma innehåll. Sedan får riksdagen ta ställning till den frågan.

Anf. 34 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det var kolossalt vad Erik Åsbrink är upprörd över att folkpartiet vill sänka skattetrycket i landet. Jag trodde att även socialdemokraterna önskade sänka skattetrycket. Jag har läst i flera finansplaner och hört i flera uttalanden från statsråd att man bör sänka skattetrycket till 50 %. Jag antar att det innebär att man på ett eller annat sätt måste sänka en del enskilda skatter för att nå det målet, Erik Åsbrink.

Att justera ned skattetrycket kan inte strida emot skatteöverenskommelsen. Skatteöverenskommelsen handlar om vissa principer för hur skattesys-

temet skall vara uppbyggt, och dessa principer har folkpartiet inte haft för avsikt att gå ifrån.

Det är lätt att sympatisera med Erik Åsbrink när han sjunger omprövningens lov. Jag tror också att man måste ompröva sina ståndpunkter då och då. Det finns ingen anledning att bita sig fast i alla gamla ståndpunkter bara därför att man har haft dem. Men det finns två radikalt olika metoder för att ompröva sina ståndpunkter.

Den ena metoden är den rationella, att man tar del av ny information, att man undersöker utvärderingar, studier och seriösa analyser av vilka effekter politiken har på olika områden. Det är den rationella metoden att ompröva sina ståndpunkter.

Den andra metoden är att studera opinionsmätningar eller att lyssna till folkets röst, som det kallas, för att höra efter vilka kortsiktiga förändringar som människor önskar.

Det är väl alldeles uppenbart vilken metod socialdemokraterna har använt när de har omprövat sina sedan länge intagna ståndpunkter i den här frågan.

Erik Åsbrink, vi ser det våta fingret i luften. Alla ser det våta fingret i luften.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Bäckström och Hugo Hegeland anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 35 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Av det som Erik Åsbrink nu säger förstår jag att skattereformen bröts upp redan i höstas. Det var ju kul att få veta det. Men det kunde vi kanske ha kommit överens om tidigare, så hade vi sluppit mycket av denna ganska upphetsade diskussion. Vi kan konstatera detta, och då vet vi det. Det är alldeles utmärkt, eller rättare sagt, vi vet åtminstone var vi står.

Får jag i sakfrågan säga att de höga matpriserna med rätta upprör väldigt många människor. Vi hade ett ärende uppe till debatt i kammaren i går. Det skulle ha kunnat leda till betydande sänkningar av matpriserna, utan att man manipulerar och trixar med skatter fram och tillbaka, nämligen genom en ökning av konkurrensen. Det var nämligen fråga om att ta bort en lagstiftning som hindrar etableringar av lågprisbutiker. Men då röstade alla utom moderater och folkpartister mot denna förändring. De andra partierna vill förhindra den konkurrens som bevisligen skulle ha medfört en kraftig sänkning av matpriserna på de orter där dessa butiker finns. Det är synd. Och det vittnar inte om något större engagemang för lägre matpriser.

Omfördelningen av momsen har Erik Åsbrink, trots många ord, inte redovisat några sakskäl för. Men för litet mindre än ett år sedan sade Erik Åsbrink: Den enda kvarvarande rimliga förklaringen är något slags allmän populism.

Visst är det så, eller hur?

Folkpartiet liberalerna tycker att de pengar som människor har kvar efter skatt skall de faktiskt få använda själva. Dessa pengar skall människor få använda efter eget huvud. Varken Görel Thurdin, Erik Åsbrink, jag eller någon annan skall lägga vår näsa i blöt när det gäller hur människor spende-

rar dessa pengar. Vi behöver faktiskt inte från politikerhåll göra det överallt. Därför bör man ha ett generellt och likformigt system. Vi föreslår därför att man sänker momsen på allt lika mycket – på mat, på boende, på allt – så att man kommer ned till 18–20 %. Jag förstår nu att det är där skon klämmer. Det är detta som Erik Åsbrink är så nervös för och starkt ogillande mot. Han ogillar att vi från folkpartiet liberalernas sida har föreslagit ganska stora skattesänkningar totalt sett. Han trodde att vi tillsammans med socialdemokraterna ständigt skulle höja skatterna. Detta är fel. Men jag förstår nu att det är där som den verkliga skon klämmer, att vi har lagt fram ganska konkreta och betydande förslag om totalt sett sänkt moms på mat och på allt annat också.

Anf. 36 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Anne Wibble låter som en desinfektionsspruta när hon talar om skattereformen och enhetlig moms. Men det är faktiskt människor det handlar om och inte något teoretiskt system eller några kalkyler på papperet. Det är det som vi hela tiden har försökt tala om. Det är kanske inte heller så många av de människor som är drabbade av olika saker ute i samhället som tycker att det är roligt med cirkus här i kammaren när vi har debatter.

Vi har egentligen inte levt upp till väljarnas förtroende med tanke på den utveckling som sker i alla opinionsmätningar. Men det är väl på tiden att vi gör det.

Erik Åsbrink talar om sänkt skattetryck. Ja, det åstadkoms bl.a. genom att vi sänker matmomsen och den tillfälliga momsen, om vi nu talar om detta år. Sedan finns det andra åtgärder som inte har med skattereformen att göra men som också sänker skattetrycket.

Effekterna av skattereformen har blivit en enorm höjning av bostadsbidragen, vilket också ökar marginaleffekterna för folk. Och enligt Sören Wibe ökar detta välfärdsförlusterna.

Det ställs hårdare krav på återbetalning av studielån efter studietiden. Och många kommer att få en hopplös situation om de inte får tillräckligt hög lön. Och vi har inte någon garanterad tillväxt än, eftersom en politik som skulle möjliggöra det inte har förts.

Pensionärer med låg eller ingen ATP far illa. Det handlar om nära en halv miljon människor. Nu är regeringen nöjd när bara 16 000 personer behöver bidrag i form av kommunalt bostadstillägg. Man hade räknat med 56 000. Därför blir detta bostadstillägg billigare än vad man hade räknat med, vilket man kan läsa om i tidningarna.

Det är ju tur att det finns en hel del gamla människor som har barn som kan hjälpa dem med försörjningen. Det händer nämligen mycket mer än socialdemokraterna tror. Det finns nämligen en informell sektor som räddar många människor.

Jag konstaterar att centerpartiet i dag är det enda borgerliga partiet som för en rättvis fördelningspolitik. Kds har också svikit. Nu ställer kds inte längre upp bakom kraven på sänkt matmoms, vårdnadsersättning m.m. som man tidigare har backat upp. Då återstår bara centerpartiet. Vi i centerpartiet tänker fortsätta att driva dessa frågor. På fördelningspolitikens område – det handlar då även om regionalpolitik – har socialdemokraterna gjort för-

ödande misstag under 80-talet, och en annan regering kan inte göra om samma misstag, utan det måste föras en annan politik på detta område.

Då handlar det även om turistnäringen. Jag vill därför än en gång säga att SIND kom fram till att det var låginkomsttagarna som for mest illa när det gäller momsen på kollektivtransporter, hotell och restauranger – och bygder slås ut. Detta är därför en regionalpolitisk och fördelningspolitisk fråga. Det är sådana beslut som vi måste fatta i den här kammaren, så att vi slipper sitta och se en sådan förödelse. Jag vill säga till Erik Åsbrink: Gör något!

Anf. 37 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det pågår en tävlan i det här landet från många håll om vem som mest och bäst kan sänka skatter. Socialdemokraterna tänker inte delta i denna tävlan. Det är en ansvarslöshet och ett lättsinne som breder ut sig. Stora, konkreta löften om våldsamma skattesänkningar ställs ut. Men väldigt litet sägs om hur det skall betalas.

Daniel Tarschys, jag är inte motståndare till att sänka skattetrycket, men förutsättningen är att man talar om exakt hur det skall betalas. Skall man dra ned på inkomsterna, måste man också dra ned på utgifterna. Men konkreta skattesänkningslöften som förenas med allmänt svammel och luddigt tal om finansiering, är inte acceptabelt. Sedan har det naturligtvis också en viss betydelse vilka skatter som sänks. Jag menar att om skatterna skall sänkas skall detta stå i överensstämmelse med principerna bakom skattereformen. Vissa skattesänkningar gör det, andra gör det inte. Att bryta sönder principen om en likformig beskattning av arbete och kapital, att gå ifrån dubbelbeskattningen på aktieutdelningar, att ensidigt sänka skatten där, var ett flagrant brott mot vår uppgörelse om skattereformen. Detta skedde inte i höstas, Anne Wibble, utan det skedde tidigare i år.

Vi har på ömse håll accepterat, vilket jag tror var bra, att vissa smärre krumelurer får tolereras på båda håll. Det tror jag tillhör spelets regler. Men det finns en gräns för hur långt man kan gå. Och där gick ni för långt. Jag ångrar att jag inte brännmärkte detta omedelbart. Där var min tolerans för stor.

Till Görel Thurdin vill jag om bostadstilläggen säga följande. Det var väl bra att det visade sig vara långt färre pensionärer som var i behov av detta extra tillskott. På ett märkligt sätt skall även detta vändas mot oss, och det sägs att det var ett svek, ett hån, osv. Det sade inte Görel Thurdin, men det har andra sagt. Det var väl bra att det generella pensionssystemet fungerade så bra att 99 % av landets pensionärer kommer över den här bidragsnormen. Och den enda lilla procent som kommer under denna norm skall vi hjälpa. Och dessa personer hamnar inte under normen på grund av skattereformen, utan de hamnar under denna norm av andra orsaker.

Skattereformen gäller alltjämt. Jag vill understryka detta. Vi står fast vid den och tänker inte gå ifrån den både därför att det var en uppgörelse och framför allt därför att det är en bra skattereform. Den skall inte överges, utan den skall bevaras. Givetvis kommer det att behöva göras förändringar av olika slag när det gäller våra skatter i framtiden, men enligt min mening är de grundläggande principerna alltjämt giltiga.

Med anledning av dagens diskussion vill jag säga att det blir en lagrådsre-

miss, och så snart som möjligt kommer vi att lägga fram en proposition om en sänkning av matmomsen. Har vi inte möjlighet att lägga fram en proposition, kommer vi att väcka en motion, varefter riksdagen får ta ställning. Vad som skall ske om det blir en annan regeringskonstellation i höst vet jag inte, och den här debatten har inte underlättat min förståelse. Men jag tror att det finns anledning att på nytt fråga de tre till fem partier som möjligen kan vara med och göra upp om den här saken. Jag tror att väljarna har intresse av ett besked.

Andre vice talmannen anmälde att Daniel Tarschys, Anne Wibble och Görel Thurdin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:183 om bistånd och miljö

Anf. 38 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Anna Horn af Rantzien har frågat Lena Hjelm-Wallén hur det svenska biståndet förhåller sig till risodling med hybridsorter.

Statsrådet Lena Hjelm-Wallén är på utrikesresa i dag. Hon deltar i Rajiv Gandhis begravning, varför jag lämnar svaret i hennes ställe.

I interpellationen refereras till en artikel i tidskriften Beijing Review, där det hävdas att hälften av Kinas risproduktion inom kort kommer att ske med hjälp av hybridsorter. Det skulle föra med sig en utarmning av lokala rissorter och frigöra stora mängder metangas, enligt Anna Horn af Rantzien.

Hybridris är framavlat ris som ger högre avkastning än traditionella rissorter. Den stora ökningen av livsmedelsproduktionen i bl.a. Indien, som före den s.k. gröna revolutionen led av ständiga svältkatastrofer, har i stor utsträckning möjliggjorts genom att förädlade grödor används. Som Anna Horn af Rantzien påpekar är hybridsorter ofta mer krävande vad gäller näringstillförsel och skadebekämpning.

Vissa av de farhågor som uttrycks i interpellationen är befogade. Det finns tecken som tyder på att hybridris ökar frigörelsen av metangas, vilket negativt påverkar klimat och ozonskikt. Ökad användning av konstgödsel och bekämpningsmedel utgör också en belastning på jordens bördighet och närliggande miljö.

I de flesta u-länder är man medveten om de faror satsning på högavkastande växtsorter medför. Dessa länder har samtidigt kravet på sig att föda växande befolkningar.

Det av biståndet finansierade forskningsstödet utgör här en resurs för att främja uthålliga lösningar. Sverige ger genom SAREC stöd både bilateralt till jordbruksforskning i u-länder och till den konsultativa gruppen för internationell jordbruksforskning.

Risforskningsinstitutet International Rice Research Institute ingår i den konsultativa gruppen. Där studeras ingående hur odling av olika rissorter påverkar miljön. De strategier som på senare år har utvecklats där betonar

anpassning till lokala förutsättningar såväl ekonomiskt och socialt som miljömässigt.

För närvarande finansierar SAREC ett samarbete mellan risforskningsinstitutet och Sri Lanka, där bl.a. miljöaspekterna står i fokus. Vidare har samma institut helt nyligen startat ett projekt där just sambandet mellan risodling och frigörelse av metangas kommer att studeras.

Ett av de fem målen för det svenska biståndet är att biståndet skall bidra till en för miljön skonsam utveckling. Detta avspeglas i särskilt hög grad i SIDAs bistånd till jordbrukssektorn, där miljö och markvård ägnas stor uppmärksamhet i biståndet till samarbetsländerna. Inom det särskilda miljöprogrammet har också initiativ tagits inom jordbruksområdet, t.ex. det regionala markvårdsprogrammet i Östafrika.

Miljömålet avspeglas också i SARECs dialog med u-länder rörande just jordbruksforskning, där SAREC starkt betonar bevarandet av den genetiska mångfalden och miljövänliga odlingssätt.

Inom det svenska forskningsbiståndet är det en övergripande målsättning att stödja u-länders strävan att bygga upp en egen forskningskapacitet. Skälet till det är den stora betydelse ett eget vetenskapligt kunnande har på dessa områden. Det är endast med hjälp av ett sådant kunnande som u-länder på ett kritiskt och lokalt anpassat sätt kan dra nytta av de nya möjligheter som vetenskapen ändå förser oss med.

Anf. 39 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka så mycket för svaret. Det var ju utförligt. Men jag tycker att det inte var helt bra, eftersom det finns t.o.m. en del motsägelser.

Erik Åsbrink sade att vi har lyssnat på en cirkus utan like. Det är sant. Det är krångligt med ekonomi, och många yttranden var motsägelsefulla. Tyvärr blir naturtillgångarna i dag alltmer en lekboll i den allt krångligare och riskfylldare ekonomin. Det är farligt, särskilt för fattiga folk och med tanke på överlevnaden i framtiden. Här rör det sig ju om en fortsättning av den gröna ekonomin som norrmannen Borlaug fick nobelpris för en gång i tiden. Sedan gick luften ur ballongen mycket snabbt, dessa revolutionerande upptäckter som skulle lösa jordens alla problem. Man upptäckte mycket snart att nackdelarna med hybridförfarandet var enorma.

När man hybridiserar en gröda får man ju heterosiseffekt, dvs. den effekten att avkomman blir större, kraftigare och mera avkastande än de två ursprungliga moderplantorna. I nästa generation blir det på nytt en utklyvning, så att det gamla återkommer. Man kan alltså inte själv använda hybridriset. De fattiga bönderna kan alltså inte själva ta utsäde, utan de blir beroende av de företag som har tagit hand om utvecklingen. Som vanligt blir det oljebolagen. När det gäller frökontrollen vill naturligtvis oljebolagen ha möjlighet att sälja både handelsgödsel och biocider. Den fattiga bonden blir beroende dels av köp av ris för utsäde, dels av köp av handelsgödsel och besprutningsmedel. Då kommer bondens ekonomi i farozonen, samtidigt som han ökar miljöriskerna. Han förgiftar vattnet med biociderna. Tidigare odlade man fisk i dammarna. Fisken gödslade riset. Bonden behövde inte köpa gödselmedel. Nu dog fisken, och bonden har inte längre det viktiga proteintillskott

som fisken innebär. Dessutom får han lägga ut mer pengar. Förgiftningarna av vattnet går vidare till grundvattnet och påverkar allt liv. Dessutom påverkas luften genom att metangas bildas, som i allra högsta grad bidrar till framför allt växthuseffekten.

I svaret står det också att medvetenheten är mycket stor hos dem som arbetar på det här området. Men då frågar man sig: Hos vilka? Det gäller inte den fattiga bonden som använder rissorterna. Alldeles riktigt skrivs det i svaret att SIDA blir alltmer medvetet om riskerna i jordbruket. SIDA går ju också, fast litet för långsamt, över till ståndpunkten att man skall vända sig direkt till dem som arbetar i jordbruket. Man skall då se till att jordbruket grundas på uthållighet och framför allt på självtillit. Självtillit har av oss i miljöpartiet de gröna flera gånger framförts som ett absolut nödvändigt mål för allt u-landsbistånd i framtiden.

Jag vill bara sluta med att säga att i botten på de här problemen ligger naturligtvis den allra svåraste frågan vi har att ta itu med, nämligen befolkningsfrågan, som man nästan alltid går förbi. Man nämner den och sedan går man vidare därför att den är så svår. I botten ligger dessutom vårt ekonomiska system, som aldrig hittills talat om hela sanningen.

Anf. 40 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Anna Horn af Rantzien inledde med att säga att det fanns motsägelser i svaret. Jag försökte lyssna noga, men jag kunde inte höra att Anna Horn af Rantzien på någon punkt pekade på någon sådan motsägelse. Det kan jag begripa, för svaret är ganska tydligt. Det är också ett positivt svar i den meningen att alla de tendenser som Anna Horn af Rantzien har beskrivit finns med. De är besvärande och de är i vissa fall allvarliga. Däremot kan man inte göra den generaliseringen av just de här tendenserna att de präglar all växtförädling inom den s.k. gröna revolutionens ram. Det vore att gå för långt.

De tendenser som har påpekats här i debatten är allvarliga och dem vill vi motarbeta. Hur kan vi göra det? Jo, precis som vi uttrycker det i interpellationen, genom att hjälpa u-länder att själva bygga upp en kunskapsresurs och en vetenskaplig kapacitet.

Det är en ren tillfällighet att jag råkar ge det här svaret. Jag råkar vara biståndsminister i dag, eftersom Lena Hjelm-Wallén är borta. Samtidigt passar det mig mycket bra att få ge det här svaret. Det är alltså inte enbart biståndsministern i regeringen som engagerar sig i de här frågorna. Jag gör det också som jordbruksminister. Jag har bl.a. på det nordiska planet tagit initiativ till att vi inom det nordiska samarbetet skall bredda det stöd vi ger till utvecklingen av det genetiska arvet i södra Afrika. Det finns som bekant en nordisk genbank för SADCC-länderna. Den typen av samarbete vill även vi som står för ett sektorsansvar, dvs. jordbrukssidan, bredda, samtidigt som Lena Hjelm-Wallén genom den mycket omfattande biståndsapparat vi har på ett mer systematiskt sätt har möjlighet att utveckla det som nämns i svaret.

SAREC är en utomordentligt viktig institution. Dess verksamhet har jag stött på i många u-länder. Jag vet att det finns många forskare i olika världsdelar som djupt uppskattar den typ av bistånd som SAREC ger. Man bidrar

till självständighet genom att mottagarna skaffar sig kunskap, så att de har möjlighet att värdera de ofta mycket negativa erbjudanden som görs av stora multinationella bolag. De kopplar samman bekämpningsmedel, utsäde och annat. Det är bra att ha en sådan kunskapsbas att man förstår att utveckla sina egna lokala grödor, som ofta är mycket lämpligare att utveckla än de grödor som de multinationella företagen sprider i en rad olika länder.

Jag har också själv på ort och ställe i Afrika haft möjlighet att se hur det svenska biståndet fungerar och på vilket sätt man med stor entusiasm bygger upp en kunskapsbank och även utvecklar en egen kapacitet. Jag har sett unga agronomer i Moçambique, som under mycket besvärande omständigheter, bekämpade av mördarband, går ut på fälten och arbetar med växtförädlingen, som delvis fått stöd ur det svenska biståndet. Det är givet att det är en mycket viktig del av vårt bistånd, att utveckla möjligheten till självständighet hos u-länderna. Jag tror inte att det finns någon motsättning mellan regeringen och Anna Horn af Rantzien i detta avseende. Detta är en viktig fråga.

Anf. 41 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag håller med statsrådet Hellström om att det pågår mycket fint i den här vägen. Man har blivit medveten om den fruktansvärda utarmning som redan har gått fram över världen i samband med den genetiska mångfalden. Det var bra att statsrådet tog upp just den frågan, samtidigt som han frågade efter de motsättningar som jag inte tog upp. De framgick litet av det jag sade, men jag talade inte om vilka motsättningarna var.

Det står bl.a. i svaret att:

"Miljömålet avspeglas också i SARECs dialog med u-länder rörande jordbruksforskning, där SAREC starkt betonar bevarandet av den genetiska mångfalden och miljövänliga odlingssätt."

Det jag har dragit fram som fråga i dag, denna väldiga framfart med hybridris, är precis ett utarmande av den genetiska mångfalden. Det är inte ett miljövänligt odlingssätt. Detta är alltså någonting som nu anses skall få täcka halva Kinas risodlingsareal. Det har spritt sig till hundra andra länder. Det är faktiskt ett bekymmer.

Samtidigt börjar man upptäcka att vi inte skall arbeta på det här sättet, utan vi skall gå fram just som SAREC säger. Vi skall tänka på den genetiska mångfalden och det miljövänliga odlingssättet. Jag vet att också SIDA arbetar på det här sättet. Jag har själv varit med och sett SIDAs utveckling, från stora projekt som högutbildade får ta hand om till småskaligare projekt som vänder sig direkt till dem som jobbar med dem. Det är hemskt viktigt att i utvecklingsarbetet återge människorna i de fattiga länderna deras självtillit, att få dem att tro på det kunnande som de har och att ge dem ännu mer kunnande. Det är enormt viktigt. Det är inte genom sådana storskaliga projekt som hybridriset som man når det målet. Den här mannen som har upptäckt detta ris är verkligen värd stor beundran. Han har gjort ett fantastiskt forskningsarbete. Han kallas i den här tidningen för "The Man who brought Gospel to the World". Visst gjorde han det, men gospeln kommer att skorra hårt i öronen ganska snart. Det kommer att visa sig, precis som med den gröna revolutionen, att det har fruktansvärda nackdelar.

Anf. 42 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är uppenbarligen inte några stora meningsskiljaktigheter mellan oss, därför kan debatten bli ganska begränsad. Men jag vill peka på att det just i svaret talas om att SAREC finansierar ett samarbete mellan risforskningsinstitutet och Sri Lanka där miljöaspekterna lyfts fram. Där gäller alltså inte bara avkastningen, som Anna Horn af Rantzien talade om. Risforskningsinstitutet har helt nyligen startat ett projekt som tar upp exakt den fråga som är Anna Horn af Rantziens interpellation till regeringen, nämligen sambandet mellan risodling och metangas.

Låt mig avslutningsvis, utöver det som har sagts i debatten, säga att det också är viktigt att vi ordentligt vidareutvecklar vår egen jordbruksreform. Med det gamla regleringssystemet och den gamla jordbrukspolitiken har man under lång tid också i vårt land alltför mycket inriktat växtförädlingsarbetet på avkastning. Där har skett ett trendbrott, en omsvängning, och genetiskt bevarande och miljöaspekter står i förgrunden på ett helt annat sätt. Den viktiga livsmedelspolitiska reform som riksdagen fattade beslut om förra året innebär också att man går från den insnävning och ensidighet som präglat de gamla regleringarna och ger möjligheter till en ökad genetisk variation. Det är viktigt att vi i vår egen forskning, i vårt eget arbete i Sverige, utvecklas så att vi får ett mer miljövänligt jordbruk och en bra genetisk variation, som också kan utgöra en resursbas för andra länder och forskare att lära sig av.

Anf. 43 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Herr talman! Jag tror också att vi i mycket talar om samma sak. Men ibland blir det ändå litet snett. Jag hoppas verkligen att det som jordbruksministern säger om det svenska jordbruket, att vi är inne på samma linje, är en sanning. Vi behöver också gå över till ett mindre beroende jordbruk, ett mer självbärande jordbruk. Men i den senaste jordbrukspolitiken har inte det avspeglats, utan där anpassar vi helt vårt jordbruk till de ekonomiska förhållandena i världen, som ändå är så fruktansvärt osäkra, därför att ekonomin vilar på en sådan osäker grund. Det får regera över de ekologiska förhållandena. Det har alltid visat sig, och därmed tänker jag sluta, att när vi inte håller oss inom de ekologiska ramarna slår naturen alltid tillbaka förr eller senare.

Anf. 44 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det livsmedelspolitiska beslut som alla partier utom miljöpartiet röstade för här i riksdagen förra året innebär ju en mera miljövänlig inriktning av jordbruket. Det innebär också att Sverige går före i en rad avseenden när det gäller att minska användningen av bekämpningsmedel i jordbruket. Vi har ju pålagor beträffande användningen av konstgödsel och kemiska medel, något som ingalunda uppskattas av producenterna.

Kanske var ni i miljöpartiet i någon mån för producentvänliga förra året för att ha mod att stå upp för en politik som faktiskt innebär att man bryter med ekonomiska intressen. Så blir det ju när vi ger miljön och genetiken ett

betydligt större utrymme jämfört med den gamla politiken, som alltså var mera producentinriktad.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 1990/91:184 och 197 om miljöeffekterna m.m. av indiskt fördämningsprogram

Anf. 45 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Viola Claesson har frågat miljöministern om biståndet till Narmadaprojektet vägleds av omsorg om miljön och naturresurserna i Indien samt efterfrågat vilka sociala konsekvenser projektet får för de människor som tvingas flytta när stora markområden sätts under vatten. Ragnhild Pohanka har dessutom frågat miljöministern om det i samband med Narmadaprojektet har gjorts någon utredning vad gäller avdunstning från dammarna, försumpning och markförstöring samt om man har undersökt mera miljövänliga alternativ med en småskalig inriktning.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationerna.

Syftet med Världsbankens insatser i Indien, liksom i andra låntagarländer, är att långsiktigt höja levnadsstandarden för de fattigaste befolkningsgrupperna. Narmadaprojektet bidrar på flera sätt till att detta kan förverkligas. Projektet kommer t.ex. att ge avsevärda bidrag till energiförsörjningen för både hushåll och industri.

Det bör framhållas att livsmedelsbristen har varit stor i det berörda området under 1980-talet. Genom en utbyggnad av bevattningssystemen kommer projektet att möjliggöra en ökad produktivitet i jordbruket och därmed en ökad jordbruksproduktion. Genom projektet kommer också tillgången på dricksvatten att förbättras för många människor.

Det är den indiska regeringen som ansvarar för Narmadaprojektets uppläggning och genomförande. Världsbanken har beviljat tre lån på sammanlagt 450 miljoner dollar till projektet. Banken finansierar genom sin långivning endast en mindre del av projektet. Även om banken kan och bör ställa villkor för sin medverkan kan den således inte diktera projektets uppläggning för de indiska myndigheterna.

Lån har tidigare begärts från Indien till den andra av de två större dammar som planerats, det s.k. Narmada Sagar-projektet. Banken har dock beslutat att för närvarande inte gå vidare med detta projekt. Däremot planeras ett lån på omkring 150 miljoner dollar till utveckling av jordbruket i Narmadadalen. Pengarna kommer bl.a. att användas till trädplantering för att förhindra jorderosion samt till stöd för naturreservat i området.

Ett projekt av den typ som det här är fråga om får med nödvändighet även negativa effekter för många människor. Det gäller särskilt för de ca 70 000 personer som är bosatta inom de områden som kommer att läggas under vatten. Från den svenska regeringens sida har vi fäst särskilt stor vikt vid att dessa personer ges tillfredsställande kompensation. Vi har haft stöd i denna strävan bl.a. från övriga nordiska länder.

Förbättringar har också skett i detta avseende. Det finns nu en gemensam policy för folkomflyttningen, som har antagits av de tre inblandade delstaterna samt av den indiska centralregeringen. Denna policy innebär att alla som tvingas flytta garanteras likvärdig eller bättre standard efter flyttningen. De berörda myndigheterna har ålagts att regelbundet rapportera om efterlevnaden av dessa principer. Kompensation kommer att ges även till dem som inte äger mark men som ändå berörs av dammbygget. Det finns t.o.m. möjligheter för tidigare jordlösa att komma i besittning av mark, vilket såvitt jag känner till är unikt för indiska förhållanden. Vidare har en tidtabell fastställts för samtliga byar som måste flytta. Ansträngningar har dessutom gjorts för att förbättra informationen till de berörda befolkningsgrupperna.

Det är dock inte tillräckligt att banken ställer hårda krav för sin medverkan. Erfarenheten visar att efterlevnaden av dessa krav kontinuerligt måste följas upp och övervakas. Direktkontakter med de berörda befolkningsgrupperna är ett nödvändigt inslag i denna uppföljning. Oberoende miljöorganisationer har också en central roll i detta arbete. En annan viktig funktion som miljöorganisationerna har är att fästa i-ländernas uppmärksamhet på de problem som den här typen av projekt för med sig.

Knappast något utvecklingsprojekt i Indien har utsatts för en så noggrann granskning som Narmadaprojektet. Såväl banken som de indiska myndigheterna har utrett ett stort antal tänkbara alternativ till det nuvarande projektet. Det har i debatten hävdats att mindre dammar skulle vara mera kostnadseffektiva och att de dessutom skulle innebära mindre ingrepp i miljön. Jag delar uppfattningen att småskaliga projekt kan ha många fördelar, inte minst genom att sådana lösningar ofta erbjuder en större flexibilitet. Det finns dock ingen given regel som säger att småskaliga alternativ alltid är att föredra. En lösning med enbart små dammar skulle i det här fallet innebära att betydligt större landområden sattes under vatten jämfört med den nu aktuella dammen. Kostnaderna skulle dessutom bli höga. Det är riktigt, som Ragnhild Pohanka påpekar, att bevattningsprojekt kan få effekter i form av försumpning och marknadsförstöring om vattnet i kanalerna blir stillastående eller om alltför stora mängder släpps på. Tidigare erfarenheter har dock tagits till vara i Narmadaprojektet. Särskild omsorg har ägnats åt dessa problem då bevattningskanalerna har konstruerats. Bl.a. kommer pumpanläggningar att installeras för att hindra att vattnet står stilla.

På initiativ av flera länder, däribland Sverige, har en oberoende grupp av personer tillsatts för att följa upp miljöeffekterna och de frågor som är knutna till folkomflyttningarna. Gruppen kommer att resa runt i området och tala med såväl myndigheter som representanter för lokalbefolkningen. Man kommer även att ta direkt kontakt med berörda människor. Gruppens arbete beräknas vara klart i januari 1992. Beslut om eventuella åtgärder med anledning av gruppens rapport kommer att fattas av bankens chef eller av dess styrelse.

Herr talman! Narmadaprojektet är ett omfattande och komplicerat projekt med konsekvenser för tiotals miljoner människor i Indien. Det har också blivit Världsbankens mest kontroversiella projekt. I syfte att ge riksdagens ledamöter och andra intresserade tillfälle att bättre orientera sig om projektet och Världsbankens roll i det sammanhanget avser finansdeparte-

mentet att bjuda in representanter för banken till Sverige vid en lämplig tidpunkt. Det är min avsikt att särskilt inbjuda Viola Claesson och Ragnhild Pohanka till denna sammankomst.

Anf. 46 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka Allan Larsson för svaret. Jag vill också tacka för den särskilda inbjudan som Allan Larsson kom med i slutet av sitt inlägg här.

Under många år har mitt parti, vänsterpartiet, kritiserat Världsbanken och det svenska engagemanget i fråga om denna. Vi har inte varit ensamma om att framföra denna kritik. Bankens finansiering av miljökatastrofer, folkförflyttningar, sterilisering och andra förödande former av "bistånd" har utsatts för en omfattande internationell kritik.

Finansministern har en helt annan uppfattning om Världsbanken. Han säger kategoriskt i sitt svar att syftet med bankens insatser är "att långsiktigt höja levnadsstandarden för de fattigaste befolkningsgrupperna" i olika låntagarländer. Allan Larsson säger t.o.m. att Narmadaprojektet bidrar till att så här höga syften kan förverkligas.

Men är det inte så, Allan Larsson, att det råder en skriande brist på samstämmighet mellan Världsbankens skrivna policy och det som sker i praktiken? Vad och vem är det som styr denna praktik? Jo, bl.a. USA med sitt 60-procentiga inflytande över Världsbankens beslut. Utifrån denna maktposition kräver nu USA en kursändring för att Världsbankens utlåning i högre grad skall styras till den privata sektorn. Det innebär i klartext att USA agerar för att påskynda den privatisering av ekonomierna som inletts i Östeuropa och i många länder i tredje världen.

Finansministern visar i sitt svar att han trots allt inser att Narmadaprojektet får negativa följder för många människor i Indien. Men det som dominerar svaret är en mycket glättad och friserad bild av projektet. Där finns dessutom direkt felaktiga uppgifter som Allan Larsson måste rätta till. I anslutning till beskrivningen om kompensation till dem som drabbas av dammbygget påstår finansministern att det skulle ha fastställts en tidtabell för samtliga de byar som måste flytta. Detta är ju osanning, Allan Larsson! Det finns tillräckligt många grupper och människor som arbetar både i Sverige och internationellt och som har utomordentligt goda och direkta kontakter, bl.a. med Washington, som kan få bekräftat eller dementerat uppgifter som handlar bl.a. om Narmadaprojektet. Alla uppgifter som jag har fått fram säger att den uppgift som Allan Larsson har kommit med inte är sann.

De som har erbjudits mark inom nya områden – det som Allan Larsson benämner som unikt i indiska sammanhang – utgör till antalet en mikroskopiskt liten skara. Dessutom är den mark som har erbjudits dessa människor som har drabbats så hårt oanvändbar. Det går inte att bruka marken. Det är t.ex. bergsmarker eller mark som redan används av andra grupper och individer. Var skall de ta vägen?

Det finns ytterligare en fråga som jag vill ta upp. En uppgift i interpellationssvaret säger att lån har tidigare begärts av Indien till den andra av de två större dammar som planeras, den s.k. Narmada Sagar-dammen. Många har undrat, Allan Larsson, vilket ståndpunkt Världsbanken skall inta – om

lånet skall beviljas eller ej. Nu säger Allan Larsson att Världsbanken har beslutat att för närvarande inte gå vidare med detta projekt. Jag har försökt att få även denna uppgift bekräftad. Så sent som för en timme sedan när jag hade kontakter i detta ärende fick jag en helt annan uppgift, dvs. att Världsbanken inte har sagt något i denna fråga än. Jag säger inte att uppgiften är felaktig, men jag skulle gärna vilja veta av Allan Larsson exakt när Världsbanken fattade detta beslut.

I samband med detta säger Allan Larsson att 150 miljoner dollar har beviljats. Det är ett särskilt och extra lån för utveckling av jordbruket i Narmadadalen. Det låter också bra. Pengarna skulle bl.a. användas till trädplantering för att förhindra jorderosion. Men än så länge lär det bara finnas en skiss över projektet och då endast över de områden som skulle bli aktuella för trädplantering. Den uppgift som jag har fått säger att de områden som har angetts i skissen också är sådana områden där människor tvingas flytta. Det skulle bli fråga om ännu större tvångsförflyttningar på grund av de nya 150 miljonerna. Jag skulle gärna vilja att Allan Larsson kommenterar detta också.

Herr talman! Jag tar övriga frågor i mitt nästa inlägg. Men jag vill tala om att vänsterpartiet har agerat mer konkret när det gäller Världsbanksgruppen genom att kräva att Sverige skall verka för att offentlighetsprincipen införs. Det är nästan stört omöjligt att få reda på hur var och en röstar osv. i dessa sammanhang. Det tror jag Allan Larsson håller med om.

Anf. 47 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret och den fina inbjudan. Jag hoppas att det blir verklighet att vi kan få ställa frågor direkt till Allan Larsson.

Det har hänt så mycket i Indien, och det händer saker hela tiden. Där finns 850 miljoner människor, och vi har nyss, genom mordet på Rajiv Gandhi, blivit påminda om vilken dynamisk situation som råder i landet.

Ca 150 000 hektar skogar kommer att dränkas av dammarna. Naturliga skogar som har funnits i miljontals år kan inte ersättas av nya skogar. Skogen består inte bara av träd. Hela faunan och floran med alla dess varierade trädarter utgör skogen. Nyplanterade skogar är mera ekonomiskt än ekologiskt anpassade med nya trädarter, som kanske inte ens passar i trakten. Inga studier har utförts som uppskattar dimensionen av dessa förluster.

De två största dammarna Narmada Sagar, tidigare Indira, och Sardar Sarovar kommer att dränka ca 56 000 hektar åkerjord. Denna jord är nästan helt och hållet resultatet av flodens slam och är därför extremt bördig, varför vattnet från dammen endast kommer att användas för att bevattna mindre bördiga jordar. Hela projektet med 2 mycket stora, 30 stora och 3 000 små dammar ger endast 600–1 000 MW. Energitillförseln enligt de siffror jag har fått fram är inte speciellt stor.

Behövs verkligen dammarna? Nej, vissa forskare anser inte detta. På grund av skogsskövlingen har floden nästan torkat ut mellan monsunregnen, och den kraftiga erosionen minskar den bördiga jorden varje år. Sedan 1859, när engelsmannen slaktade ut djuren och man började använda ved som bränsle i stället för dynga, har skogsskövlingen förändrat klimatet och jorden. Då var floderna fyllda året runt och två till tio fot djupa.

Skogsplanteringar skulle kunna förändra fuktförhållanden och bördigheten. Dammar som ger energiproduktion och bevattning betyder försumpning, försaltning och hemlösa människor. Man vill åstadkomma dricksvatten, elenergi och bevattning.

120 000 hektar mark hotas av försumpning. På grund av att de två stora dammarna byggs behöver 270 000 människor förflyttas. Här finns olika siffror, men dessa siffror är väl underbyggda. Samtidigt får man vatten för 131 städer och 4 720 byar enligt beräkningarna. Jag har också andra siffror. Den sammanlagda folkomflyttningen berör över 1 miljon människor om hela projektet genomförs. Det blir så många negativa konsekvenser av sådana dammbyggen.

I t.ex. Brasilien har skogsavverkningar och dammbyggen katastrofalt skövlat naturen. Indianer vädjar om upphävande av tidigare givna lån från Världsbanken för dammbyggena. Tusentals kvadratkilometer skog har skövlats. Världsbanken har satsat 3 miljarder där.

Vidare finns GAP i Turkiet. Världsbanken är inte inblandad där. Men det är ett projekt där det finns stora bevattningsanläggningar, och det gör att Syrien och Irak får mindre mängder vatten från Eufrat och Tigris. Vatten är viktigare än olja i dessa områden.

Bevattningen av bomullsfälten runt Aralsjön från de floder som flyter dit har nästan tömt den stora sjön. Det blir döda saltöknar.

Assuandammen har bl.a. förstört Nilens delta, och vattnet tas inte till vara utan avdunstar.

Kotmale på Sri Lanka har mest gött multinationella bolag.

Frank Vogl i Världsbanken säger att kraven på förändringar i ekonomin ofta har drabbat de allra fattigaste. Han säger att trots nya hänsyn till miljö och människor innebär det inte att vi skall välja den lätta vägen och sluta engagera oss i utvecklingsprojekt som innebär miljörisker.

Av en artikel i DN den 26 april framgår det att man från G 7-mötet i Washington givit uttryck för att man hellre vill titta på ekonomin än på miljön och sociala frågor.

Narmadas bönder säger som våra norrländska bönder: "Vi flytt int". – Vi vill inte flytta, och vi vill inte lämna fruktbart land. Det är regeringen som tvingar oss. Så säger en bonde vid namn Muhammed Haider.

Varför inte försöka med en mera småskalig inriktning i stället för att stödja dessa stora projekt? I början av svaret finns det några motsägande meningar. Där står "– – – att långsiktigt höja levnadsstandarden för de fattigaste befolkningsgrupperna". Senare kommer det en för mig motsägande mening: "Ett projekt av den typ som det här är fråga om får med nödvändighet även negativa effekter för många människor." Det gäller då just de fattigaste. De får inte alls den jord de har blivit lovade, och de får framför allt sämre jord. De får dessutom ibland bara pengar som ersättning för jorden. Vad skall de med pengar till när de inte kan köpa jord?

Det finns bara en medlem från Norden i Världsbankens styrelse. Påverkan tillsammans med de övriga nordiska länderna är minimal. Jag tror inte att vi kan påverka så mycket, men vi kan säga ifrån.

Anf. 48 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Det är värdefullt att frågan om Narmada-projektet och Världsbankens insatser har tagits upp. Det är värdefullt att vi får tillfälle till en diskussion om detta och att vi får möjlighet att redovisa både de kritiska synpunkter som finns och de insatser som görs från svensk sida, från nordisk sida och i Världsbanken. Jag välkomnar den diskussion som Viola Claesson och Ragnhild Pohanka har tagit initiativ till.

Jag vill svara direkt på Viola Claessons frågor om de uppgifter som jag har lämnat. Dem har vi inhämtat från ansvariga tjänstemän i Världsbanken. Det gäller tidtabellen, och det gäller uppgifterna om att låneansökan beträffande projektet Narmada Sagar är avförd från banken. Dessa uppgifter har jag ingen anledning att betvivla; vi har inhämtat dem från bästa tänkbara källor.

När det gäller frågan om offentlighetsprincipen är vår inställning att Sverige och den svenska regeringen skall redovisa sina ställningstaganden. Resp. land får sedan redovisa sina ställningstaganden. Det gäller den nordiska kretsen, och det gäller allmänt.

Får jag sedan säga några ord mer principiellt. Jag tycker att det är viktigt att konstatera att den fattigdomsstrategi som banken lade fast 1990 i World Development Report har rönt stor internationell uppskattning. Huvudpunkterna i den strategin är att skapa arbete åt de fattiga och att utveckla social service. Jag tror att det är viktigt att vi ser och erkänner de framsteg som sker på detta område.

Det har också skett viktiga framsteg på miljöområdet. Jag tycker att det är särskilt angeläget att säga några ord om det i den här debatten, eftersom den handlar om detta. Det är numera bankens policy att miljöhänsyn skall integreras i alla delar av verksamheten. Ett konkret resultat av detta är att miljöfrekvensbeskrivningar utarbetas för alla de projekt som kan antas få stora konsekvenser för miljön. Syftet är att tidigt fånga upp miljöeffekterna av planerade projekt.

Ansvaret vilar på låntagarländerna. Ett viktigt skäl till detta är att man vill försöka höja miljömedvetandet hos mottagarländernas myndigheter. Det ger också möjlighet att tillföra kunskap och kompetens på miljöområdet. Härvidlag finns i dag ofta stora brister, det skall inte undanskymmas.

En viktig del av dessa beskrivningar utgörs av krav på konsultationer med berörda befolkningsgrupper och lokala miljöorganisationer. Bankens egen kompetens har förstärkts. Dels har man fått en central miljöenhet, dels är det nu över 100 personer som arbetar med miljöfrågor i banken. Övriga tjänstemän, som inte är direkt engagerade i sådana uppgifter, har fått särskild utbildning.

En genomgång av miljösituationen i samtliga låntagarländer har dessutom genomförts. Resultatet av granskningarna kommer att ligga till grund för bankens fortsatta insatser i landet i fråga. Det är viktigt att bankens insatser kan göras med utgångspunkt i en helhetssyn på mottagarländernas miljöproblem.

När det gäller de globala miljöproblemen har banken tillsammans med FNs miljöprogram, UNDP, tagit initiativet till den s.k. globala miljöfonden. Fyra områden har särskilt pekats ut: klimatproblemen, skydd för den biologiska mångfalden, skydd för ozonlagret, samt vissa typer av vattenförore-

ningar. Sverige har bidragit till denna fond med drygt 200 milj.kr. Det är vår förhoppning att fonden på ett verksamt sätt skall komma att underlätta de förhandlingar som har påbörjats om en internationell klimatkonvention och en konvention till skydd för den biologiska mångfalden.

Mot den här bakgrunden är det min övertygelse att Världsbanken spelar en positiv och värdefull roll när det gäller att förbättra miljösituationen i låntagarländerna. Det innebär inte att det saknas utrymme för förbättringar. Jag anser t.ex. att det är önskvärt med ett ökat engagemang från låntagarländernas sida. Min uppfattning är att det sammantaget har skett en klar förbättring när det gäller Världsbankens insatser på miljöområdet.

Sverige har tillsammans med andra nordiska länder spelat en aktiv och konstruktiv roll som pådrivare och initiativtagare i miljöfrågor inom banken. Ett uttryck för detta är den särskilda instruktion i miljöfrågor som vi har skickat till vår gemensamma nordiska representant i Washington. I uppdraget ingår bl.a. att särskilt bevaka projekt där det finns risk för att ursprungsbefolkningen drabbas negativt. Utgångspunkten för det nordiska arbetet är den målsättning om en hållbar utveckling som lanserades av Brundtlandkommissionen och som sedan har vunnit bred anslutning. Det är en stor glädje att kunna konstatera att det arbetet har burit frukt i många avseenden. Jag kan försäkra att vi även fortsättningsvis kommer att hålla en hög profil i dessa frågor. Det betyder bl.a. att vi extra noga följer Narmada och andra projekt som har stora miljöeffekter.

Anf. 49 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Jag hoppas verkligen att de uppgifter som Allan Larsson har fått från ansvariga tjänstemän och de bästa tänkbara källor i Världsbanken är riktiga. Det vore ju mycket anmärkningsvärt om sådana tjänstemän skulle ljuga det svenska finansdepartementet rakt i ansiktet; jag hoppas alltså att det inte har hänt.

Men jag har en del andra kommentarer. Jag tror inte att vi här i en kort interpellationsdebatt exakt kan reda ut allt detta som har med Narmada-projektet att göra, alla komplikationer och den förödelse som vi också befarar, vi som har engagerat oss i den här frågan.

Jag vill berätta för Allan Larsson att riksdagsledamöter från de flesta partier helt nyligen här i riksdagshuset har haft ett seminarium om Narmada-projektet. Vi hade indiska gäster som är engagerade internationellt och i Indien för att försöka rädda det som räddas kan och för att försöka få både Världsbanken och ansvariga i Indien på andra, bättre och miljövänligare tankar.

Detta seminarium, som var arrangerat i riksdagshuset, har fått den trevliga fortsättningen att inte mindre än 128 riksdagsledamöter har undertecknat en ganska skarpt formulerad skrivelse, som har sänts till Världsbankschefen och som tar upp bl.a. några av de saker som Ragnhild Pohanka och jag har aktualiserat här i debatten. Vi hoppas att vi får ett svar från Världsbankschefen, och får vi inte det så kanske vi får tillfälle att så småningom ställa frågor vid ett sammanträffande, som vi har fått en inbjudan till.

För att travestera vad Georg Andersson sade i en debatt häromkvällen, skulle jag vilja säga att aldrig kunde jag drömma om att jag skulle få stå här

och debattera ett internationellt miljöprojekt med finansminister Allan Larsson. Det är, tror jag, inte bara första utan definitivt också sista gången som jag har den möjligheten här från talarstolen. Men under den lilla tid som är kvar på det här riksmötet vill jag försöka påverka Allan Larsson att verkligen ta upp ett resonemang när det gäller USAs inflytande. Håkan från finansdepartementet, som var med på det seminarium vi hade i riksdagshuset, var en av dem som öppet erkände att USA har en klar dominans i Världsbanken. Om det nu dessutom är så att man har en ny inriktning mot ännu större privatisering när det gäller projekten, så menar jag att vi är verkligt illa ute. Jag vill gärna ha en kommentar till detta.

Anf. 50 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill fortsätta där jag slutade. Man kan inte diktera för Världsbanken, men man kan avstå från att låna pengar till och delta i verksamheten.

Oberoende miljöorganisationer har också en central roll i detta arbete, säger finansministern. Men de är ju till allra största delen motståndare till det här projektet. Jag tycker att det är bra om man talar med dem.

Det är klart att man har granskat det här projektet noga. Det är ju det största projektet någonsin i världen.

Att det blir markförstöring endast om vattnet i kanalerna är stillastående – det stämmer inte. Avdunstningen är så kraftig i det här klimatet att det endast hjälper marginellt om man ser till att vattnet är i rörelse.

Det är alltså helt klart att detta är ett kontroversiellt projekt, och det beror delvis på att det är så stort. De 150 miljoner dollar som man nu tillskjuter ytterligare är endast dåliga restaureringspengar. Tänk om Narmada-projektets samlade pengar skulle användas för att restaurera Indiens skogar! Nu är 7 % av Indiens mark täckt av skogar, och det skulle behövas 40 % för att det skulle vara ekologisk balans.

Miljökonsekvensbeskrivningar – ja, de finns i de bevattningsprojekt som jag nämnde i mitt första anförande. Det gäller Brasilien, Assuandammen, Aralsjön och GAP i Turkiet. Det är 100 anställda – jag tror att det var 65 från början – som drunknar i byråkratin. Enligt vad jag har hört direkt från dem upplever de sig inte kunna förhindra att bl.a. sådana här projekt blir miljöskadliga.

Många av dem som demonstrerar drabbas hårt av detta projekt. En stor del av dem hör till grupperna stamfolk och fattiga jordbrukare – de mest utsatta grupperna i Indien. Det finns ännu inga realistiska planer för hur alla dessa människor skall kunna återbosättas och ersättas. Indien är ju ett oerhört tättbefolkat land.

Dessutom tror man inte alls, enligt andra utredningar, att det blir möjligt att klara av dessa stora bevattningsprojekt. Vattnet kommer bara att räcka till att bevattna 20–30 % av den planerade ytan. Det är i och för sig stora områden, men det är ganska otillräckligt.

USA vill att Världsbanken på sikt skall kunna ge lån till privata företag. Det kan dock inte ske utan en stadgeändring, vilket knappast lär bli aktuellt förrän det åter blir dags att utöka Världsbankens kapitalbas om några år. Så står det i en artikel i Dagens Nyheter. Detta förskräcker ju litet. Om Världs-

banken delar ut lån till privata företag på den här nivån, kan man då se till att de får den miljöinriktning och sociala inriktning som behövs? Här mister Världsbanken även sin nya miljöprofil – att kunna påverka.

Anf. 51 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Viola Claesson tyckte det var ovanligt att föra en miljödebatt med finansministern. Hon sade att det här skulle vara sista gången. Jag hoppas att Viola Claesson återkommer i diskussionen runt Världsbanken och dess insatser på miljöområdet. Jag tänker fortsätta att svara på frågor om detta ämne. Det är nämligen så att Världsbanken är mitt ansvarsområde inom regeringen och jag följer den med stort intresse. Dessutom är jag intresserad av miljöfrågor. Om Viola Claesson läser kompletteringspropositionen och budgetpropositionen noga framgår det av dem att den ekonomiska politiken består av vissa viktiga fundament. Ett av dessa är samspelet mellan ekonomi och ekologi. Jag har ett intresse för de här frågorna. Ta det inte som något unikt och ovanligt, utan som ett uttryck för vikten av att se till att både ekonomi och ekologi fungerar tillsammans.

Det är naturligtvis riktigt att USA har ett större inflytande än Sverige i den här institutionen, som i många andra. Jag vill ändå hävda att Sverige och Norden spelar en viktig roll. Vi har kunnat föra fram och få gehör för sådana synpunkter som vi har talat om och som gäller fördelning, miljö m.m.

Får jag också tillägga några mer allmänna synpunkter på projektet som sådant. Indien är ju, som redan sagts, ett av världens fattigaste länder. Behovet av utveckling är därför mycket stort. Bristen på energi är en svår restriktion för Indiens möjligheter att utveckla sin ekonomi. Energin behövs både för att utveckla industrin och för att åstadkomma förbättringar av utbildning och hälsovård. Det betyder mycket för verksamheten vid skolor och sjukhus att ha säker tillgång till energi. En stor del av den energi som kommer att produceras i Narmada kommer att gå till industrin. Utvecklingen av industrin är nödvändig för att kunna skapa nya ekonomiska resurser som kan användas till insatser mot fattigdomen. Det innebär också att sysselsättningsmöjligheter skapas för breda befolkningsgrupper. Det är det effektivaste sättet att bekämpa fattigdomen.

För levnadsnivån på landsbygden spelar utvecklingen av jordbruket en nyckelroll. En stark tillväxt i jordbrukssektorn innebär också större möjligheter att minska den utbredda fattigdomen. Det beräknas att omkring 2,5 milj. människor inom det område som berörs av Narmadaprojektet lever i fattigdom. Det innebär att de har mindre än 370 dollar per år att leva på.

Livsmedelsproduktionen i Indien har under de senaste decennierna ökat med i genomsnitt 2,5 % per år. För att man på allvar skall kunna åtgärda fattigdomsproblemen krävs, enligt Världsbankens bedömningar, att produktionen ökar med 3 %, eller helst 3,5 %, per år. För att åstadkomma detta måste alla möjligheter till förbättrad bevattning utnyttjas. Det gäller såväl utbyggnad av nya bevattningssystem som förbättringar av de existerande. Det finns, som har framgått både av min redovisning och av de synpunkter som kommit fram i interpellationerna, skäl som talar för och emot Narmadaprojektet. Min uppfattning är att de fördelar som jag har redovisat är så betydande att de trots allt uppväger nackdelarna. Därför kan jag inte ansluta

mig till den uppfattning som säger att Världsbanken bör dra sig ur Narmada-projektet.

Anf. 52 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Allan Larsson, jag tror inte att det blir en debatt från den här talarstolen. Jag hoppas att det kan bli det i andra sammanhang. Man kan debattera i många olika fora.

Allan Larsson säger, och det låter så klart och tydligt, att regeringen och Allan Larsson har visat vilken policy de har. Det skulle handla om att ekonomi och ekologi är lika viktigt. Jag skulle önska att vi fick en extra debatt direkt efter denna för att diskutera svenska förhållanden. Jag kan visserligen säga att det är en policy om man tittar i olika dokument, men, Allan Larsson, inte i praktiken. Det är det stora bekymret. Jag tror att man mycket mer än vad som har skett hittills i alla sådana här debatter, också i de ekonomiska debatterna, skall diskutera den kvalitativa tillväxten som också kan göra ett land rikt, och inte enbart den kvantitativa, som t.ex. höjer den ekonomiska tillväxten och visar "bättre" BNP-siffror om t.ex. bilismen och trafikolyckorna ökar.

Nu skulle vi ju tala om Narmada-projektet. Allan Larsson tillstår här att det finns argument både för och emot. Allan Larsson tycker att fördelarna överväger och att Världsbanken därför bör fortsätta sitt engagemang. Men det är ju så, och det tycker jag att både Ragnhild Pohanka och jag har försökt att visa här, att om man skall våga påstå att Världsbankens engagemang skall fortsätta därför att fördelarna överväger, kan man inte bara utgå ifrån en skriven policy, utan man får se på vad som har skett hittills och om detta ger belägg för att man tänker använda denna policy i praktiken. Det är oerhört viktigt.

Världsbanken ställer utifrån denna nya policy, som låter mycket bra och som Allan Larsson har redovisat, krav på att Indien både centralt och delstatsmässigt skall uppfylla vissa villkor i Narmada-projektet. Samtidigt har Världsbanken haft fyra olika s.k. dead-lines. Man har, sett från Världsbankens sida, skjutit framför sig de fastställda tidpunkter då villkoren skulle vara tillgodosedda. Detta är också en uppgift som jag har kontrollerat – senast i dag. Så sent som förra året, dvs. när Världsbankens senaste policy fastställdes, sköt man återigen upp ett sådant här beslut och lät Indien vänta med att uppfylla villkoren.

Anf. 53 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag tycker också att detta har varit en mycket rolig debatt. Jag skulle gärna vilja tala mycket längre om dammar, eftersom det är ett av de intresseområden jag har. Jag har studerat hur dammar fungerar i många länder.

Miljöpartiet anser också att miljöräkenskaper skall föras. Det har vi ansett i tio år, så länge som vi har funnits som parti. Det som på kort sikt ser ekonomiskt lönsamt ut kan många gånger bli så ekologiskt förödande att ekonomin blir sämre än när man startade det kortsiktigt ekonomiskt lönsamma projektet. Jag anser att Narmada-projektet hör hit. Det är en ekologisk katastrof

man bygger upp här. Det är ekologiskt svårt i Indien redan i dag. Det är helt andra saker än dammbyggen som behövs.

Som jag nämnde förut är det bevattning som är det centrala, eftersom man får ut ganska litet energi. Jag vet att Indien i och för sig behöver energi. Man använder ungefär lika mycket elenergi för sina 850 miljoner innevånare som vi gör i Sverige med våra 8 miljoner innevånare.

Jag talade i går, tillsammans med en grupp kvinnliga parlamentariker, med Olga Havlova från Tjeckoslovakien. I stora delar av Tjeckoslovakien finns inte längre rent vatten. 30 % av graviditeterna hos unga kvinnor är riskgraviditeter. Många barn föds missbildade. Det kemiska ökenscenario i Centraleuropa som förelades mig för ca 15 år sedan är kusligt nära. Här har vi en möjlighet att försöka bygga upp det igen. Det är omöjligt att i dag säga någonting om hur svårt det är.

I Indien skulle man kunna förhindra att denna utarmning av vattenresurserna sker. Det är detta det handlar om. När försaltningen kommer är det en utarmning av vattenresurserna. Det kan sluta med att man har mindre rent vatten för befolkningen än vad man har i dag, och man har ett dåligt utgångsläge redan nu. Detta är mycket allvarligt. Så är det över hela jorden.

Vi hade en kamrat som var i Kazakstan och såg hur det ser ut i saltöknen runt Aralsjön. Den har uppstått genom att man har använt så mycket vatten att man motverkat naturliga fluktuationer i floderna. Det blir alltså en försaltning och ett ökenliknande landskap.

Anf. 54 Finansminister ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag vill understryka det som jag tror vi är överens om, nämligen vikten av ett bra samspel mellan ekonomi och ekologi. Jag tror att ni håller med mig när jag säger att man inte enbart kan se till de miljömässiga konsekvenserna. Man måste också se på de ekonomiska, om vi skall få utvecklingen att fungera väl.

Jag hävdar på samma sätt gentemot dem som vill driva en ensidig tillväxt att detta inte är hållbart i längden om man inte tar hänsyn till miljön. Därför har vi formulerat som en av de bärande principerna i den ekonomiska politiken att vi skall sträva efter en uthållig tillväxt med en balans mellan ekonomisk tillväxt och miljön. Detta är ett arbete där vi på intet sätt har alla lösningar färdiga. Vi har svåra avvägningar framför oss där. Jag tycker att det vore rimligt om ni kunde se och erkänna den inriktningen och ta den som utgångspunkt för en konstruktiv diskussion framöver.

Regeringen har tillsatt en utredning om miljöräkenskaperna. Den har presenterat ett värdefullt underlag, som visar att det kanske är mer komplicerat att åstadkomma det vi vill än vad vi trodde för ett år sedan. Men med detta som utgångspunkt kan vi arbeta vidare med att föra in de miljömässiga och ekologiska synpunkterna i de ekonomiska bedömningarna och den ekonomiska redovisningen. Det sker mycket, även om vi inte alltid har svaren färdiga på alla frågor.

Jag kan hålla med Ragnhild Pohanka om de problem vi ser i Östeuropa i spåren av den planhushållning som lett till mycket allvarliga miljökonsekvenser. Jag hade för en tid sedan tillfälle att träffa min tjeckiske kollega och

resonera om den förändringsprocess som man står inför och behovet av att ta hänsyn både till människan och miljön i omställningsprocessen.

Jag vill tillägga ett par ord, eftersom vi fört en diskussion om Världsbanken och dess roll. Jag vill ge ett par exempel som ger bra belägg för den inriktning som Världsbanken har på miljöområdet. Banken gav förra året ett lån på 117 miljoner dollar till Brasilien för att stödja landets nationella miljöprogram. Huvudsyftet är att stärka de myndigheter som har miljövårdande uppgifter. Det skall bl.a. ske genom utbildning och tekniskt bistånd. Lånet möjliggör också ett förbättrat skydd för utsatta områden längs Brasiliens Atlantkust. Det är ett exempel på den inriktning som jag anser är bra.

Ett av bankens första lån till Polen var ett miljölån på 18 miljoner dollar. Pengarna används till den polska regeringens arbete med att skapa en övergripande miljöpolitik för landet.

Detta är två goda exempel på den inriktning jag har beskrivit. Jag vill betona vikten av att vi engagerar oss från svensk sida, även om vi inte har annat inflytande än det som följer av vår relativa styrka i banken. Vi kan ändå på detta vis verka för sådana viktiga samhälleliga mål som en god miljö och rättvis fördelning.

Andre vice talmannen anmälde att Viola Claesson och Ragnhild Pohanka anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1990/91:SfU16
Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1990/91:AU21–AU24

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 12.38 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 15.00, då de till dagens bordläggning aviserade utskottsbetänkandena väntades föreligga.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden
1990/91:FiU31 Tilläggsbudget II inom finansdepartementets område
1990/91:FiU32 Tilläggsbudget II inom civildepartementets område
1990/91:FiU33 Oförutsedda utgifter för budgetåret 1991/92

Skatteutskottets betänkanden
1990/91:SkU30 Företagsskattefrågor
1990/91:SkU31 Förmögenhetsskattefrågor m.m.
1990/91:SkU34 Beskattning av inkomst av tjänst från Sverige m.m.

Socialutskottets betänkande
1990/91:SoU20 Överföring av vissa uppgifter enligt smittskyddslagen m.m.

Trafikutskottets betänkande
1990/91:TU34 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1990/91:AU20 Privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft, m.m.
1990/91:AU26 Visst regionalpolitiskt stöd

8 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 23 maj

1990/91:667 av *Anna Horn af Rantzien* (mp) till jordbruksministern om skogsplantering och bevarande av områden av riksintresse:

Julita hembygdsförening ifrågasätter hur man skall kunna minska spannmålsarealen inom jordbruket utan att samtidigt införa skyddsbestämmelser för områden som av riksdagen klassats som av riksintresse för kulturminnes- och naturvård.

I Julita har dessutom en godsägare sett sig nödgad att plantera igen större delen av godsets jordbruksmark (500 ha), då de medel som regeringen avsatt ej är tillräckliga. Granplantering inom de mest känsliga områdena kommer att påbörjas i juni 1991.

Här föreligger två motstridande beslut, dels ett beslut att bevara vissa områden av riksintresse, dels ett beslut att plantera igen jordbruksmark.

Vad avser jordbruksministern att göra för att bevara områden av riksintresse när deras bevarande kolliderar med beslutet att plantera skog på jordbruksmark?

1990/91:668 av *Margit Gennser* (m) till socialministern om de nya reglerna om sjukersättning:

I socialförsäkringsutskottets betänkande om nya sjukersättningsregler slogs fast att försäkrade med medicinskt väl dokumenterade sjukdomstillstånd och med större antal sjukdomsperioder skall beviljas den högre ersättningen redan från första sjukdagen.

Så sker emellertid inte i dag ute på kassorna. Många försäkringskassor kräver nämligen på rekommendation från RFV att antalet sjukperioder skall överskrida tio under ett år för att den högre ersättningen skall beviljas.

I pressen har samtidigt framskymtat att den strängare praxisen har sitt ursprung i vissa anvisningar från socialdepartementet.

Vilka åtgärder avser statsrådet Thalén att vidta för att återföra tillämpningen av de nya sjukersättningsreglerna så att följsamheten till riksdagens beslut blir större?

1990/91:669 av *Margit Gennser* (m) till statsrådet Margot Wallström om fördelningen av medel för ökad kvinnorepresentation till politiska uppdrag:

Statsrådet Wallström delade den 14 maj ut drygt 1 milj.kr. av skattemedel till åtta projekt för att öka kvinnorepresentationen till politiska uppdrag.

Pengarna tilldelades bl.a. Göteborgs arbetarekommun, Handelsanställdas förbund/SKAF, Svenska livsmedelsarbetareförbundet, socialdemokratiska partidistriktet i Stockholms län, Gotlands arbetarekommun och PRO. Av sammanställningen framgick att åtminstone sju av de åtta organisationerna tilhörde den s.k. arbetarrörelsen eller var kontrollerade av densamma.

Medborgarna måste fråga sig om skattepengar skall kunna få nyttjas på ett sätt som flagrant gynnar en viss politisk partigruppering i nära anslutning till riksdagsval och kommunala val.

Hur motiverar statsrådet Wallström att projektpengarna så ensidigt kanaliseras till politiska intressen som står statsrådet nära?

1990/91:670 av *Elver Jonsson* (fp) till kommunikationsministern om sambandet mellan alkohol och trafikolyckor:

Trafiksäkerhetsverket (TSV) har utfört en undersökning i samarbete med statens rättskemiska laboratorium i Linköping. I en rapport påvisas att andelen omkomna i trafiken på grund av alkohol är högre än man tidigare ansett. En kraftigt förändrad orsaksbild växer fram som innebär att minst var tredje dödsolycka i trafiken har klart alkoholsamband. Alkoholen torde vara den största enskilda olycksfaktorn inom trafikdöden. I detta läge är det angeläget att regeringen snabbt vidtar åtgärder i förebyggande och kontrollerande syfte samt ser över påföljderna.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta i anledning av de alarmerande rapporterna om mycket höga olyckstal för alkoholpåverkade i trafiken?

1990/91:671 av *Inger Koch* (m) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om biståndet till Etiopien:

Läget i Etiopien är efter Mengistus flykt ur landet och gerillans militära framgångar än mer komplicerat. Mellan fem och sju miljoner människor är drabbade av svält och beroende av omedelbara hjälpinsatser för sin överlevnad.

Avser regeringen mot denna bakgrund att åter förnya biståndskontraktet med den etiopiska regeringen när detta nu löper ut?

1990/91:672 av *Rune Thorén* (c) till statsministern om s.k. stridshundar:

Förbereder regeringen någon lagstiftning som förbjuder import av, avel och innehav av de s.k. stridshundarna "pitbull terrier" med anledning av ett flertal överfall som denna hundras varit inblandad i i England?

1990/91:673 av *Viola Claesson* (v) till statsrådet Anita Gradin om svensk export av högsvavliga eldningsoljor:

De gränsöverskridande luftföroreningarna drabbar både utsläppsland och dess grannländer. Propositionen "En god livsmiljö" behandlar även detta problem. Regeringen anger att svavelnedfallet 1988 över Sverige från Polen och dåvarande Östtyskland var lika stort som eller större än det från svenska källor. Regeringen hoppas nu på att den ekonomiska förändringen i bl.a. Polen kan komma att innebära kraftiga minskningar av utsläppen.

Enligt propositionen avser regeringen att verka för att ett nytt avtal mellan de europeiska länderna om begränsningar av svavelutsläppen undertecknas senast 1993. Men samtidigt pågår det en omfattande export från Sverige av just sådana högsvavliga eldningsoljor som skapar de största problemen. Enligt uppgift säljer Sverige sådan olja även till Polen.

Min fråga är:

Vad ämnar regeringen göra för att förhindra sådan export till Polen och andra länder?

1990/91:674 av *Lars-Ove Hagberg* (v) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen vid ABB Ludvika:

ABB Transformers i Ludvika skall sparka var sjätte anställd – 100 jobb skall bort till årsskiftet.

Vid ASEAs samgående med schweiziska Brown Bovery lovade ASEA att skapa 500 nya jobb i Avesta. Detta var ett löfte till regeringen för att den skulle godkänna samgåendet med ABB.

ASEA/BB uppfyllde aldrig löftet och det träffades en ny överenskommelse där ABB lovade att uppnå den sysselsättningsnivå som rådde i december 1987.

När nu 100 jobb försvinner är det 300 jobb som fattas till den utlovade sysselsättningsnivån, eftersom det redan nu fattas 200 jobb i ABB Ludvika.

Med anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att sysselsättningsnivån vid ABB Ludvika skall ligga på samma nivå som december 1987?

1990/91:675 av *Lars-Ove Hagberg* (v) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Avesta m.fl. orter:

Onsdagen den 22 maj kom ett chockbesked från stålföretaget Avesta AB om att 800 jobb skall bort inom koncernen.

Jobb försvinner i Avesta, Långshyttan, Degerfors och Torshälla. Neddragningarna i Avesta drabbar bruksorter som redan har problem. För södra Dalarna är det ännu ett bakslag.

Med anledning härav vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att skapa arbete på dessa orter?

1990/91:676 av *Berith Eriksson* (v) till justitieministern om olaglig våldsskildring på videogram:

Hovrätten för Västra Sverige har helt nyligen meddelat frikännade dom i ett fall där en person åtalats för spridning av olaglig våldsskildring på videogram. Hovrätten konstaterade att det som framställdes i videogrammen var s.k. fist fucking, dvs. att i slidan eller ändtarmen föra in hela eller delar av handen.

Den expert som bedömt materialet ansåg att för att utsättas för en sådan hantering måste man tränas genom att drogad försiktigt/gradvis och under en längre period införa allt större föremål i slidan eller ändtarmen. Oförberett är handlingen ägnad att framkalla smärta. Experten menade att de personer som medverkade i videogrammen var tränade för detta och inte utsatta för smärta som vållat lidande. Hovrätten ogillade därför åtalet.

Min fråga är därför:

Vilka åtgärder är justitieministern beredd att vidta för att skärpa lagstiftningen på detta område?

den 24 maj

1990/91:677 av *Knut Wachtmeister* (m) till justitieministern om bestämmelserna om förverkande av föremål som kan komma till brottslig användning:

Enligt ett TV-reportage fick en rånare efter avtjänat straff tillbaka de vapen som beslagtagits vid husrannsakan med undantag för vad som använts vid själva rånet.

Det kan inte anses tillfredsställande att sådana "arbetsredskap" återlämnas.

Tänker justitieministern vidta några åtgärder för att hindra en framtida upprepning?

1990/91:678 av *Lars-Ove Hagberg* (v) till civilministern om åtgärder mot högavlönades löneutveckling:

Uppgifter har förekommit i massmedia om kraftigt höjda styrelsearvoden i aktiebolagen och en kraftig löneutveckling under 1980-talet för högt uppsatta chefer i näringslivet.

Under samma tid har industriarbetarna erhållit en mycket måttlig löneutveckling.

Med anledning härav vill jag fråga finansministern:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder mot den kraftiga löneutvecklingen för högavlönade för att minska löneklyftorna i samhället?

1990/91:679 av *Ingela Mårtensson* (fp) till miljöministern om lövgrodorna i Oxhagen:

För över två år sedan ställde jag en fråga till Birgitta Dahl om varaktigt skydd för löv- och lökgrodor. Upphovet till frågan var att lövgrodornas existens i Oxhagen var hotad. Miljöministern svarade då att just den frågan kunde betraktas som löst på ett lyckligt sätt. Enligt uppgifter som jag nyligen fått är frågan fortfarande inte löst.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga miljöministern:

Vad har miljöministern gjort för att grodorna i Oxhagen skall få ett varaktigt skydd?

1990/91:680 av *Håkan Holmberg* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om biståndssamarbetet med Kina:

Det svenska biståndssamarbetet med Folkrepubliken Kina upphörde efter massakern på Himmelska fridens torg den 4 juni 1989. Under de två år som gått sedan dess har få eller inga tecken till uppmjukning av den hårda stalinistiska politik som då inleddes kunnat iakttas. Ändå har BITS nyligen bestämt sig för att återuppta beredningen av biståndsinsatser i Kina.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga biståndsministern:

Vilka överväganden har regeringen gjort som motiverar ett återupptagande av biståndssamarbetet med Kina?

1990/91:681 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Bengt Lindqvist om åtgärder för bostadslösa:

Under en tid har jag besökt härbärgen och andra institutioner, som har öppet för bostadslösa män och kvinnor. I Stockholm beräknar man att det finns ca 5 000 män och 1 000 kvinnor som är bostadslösa i verklig bemärkelse. Vid en A-lagstribunal, där också statsrådet Lindqvist var närvarande, mötte vi nio män som var eller hade varit bostadslösa. Verkligheten överbevisade oss om deras svåra situation.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta när det gäller de bostadslösa?

1990/91:682 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till statsrådet Bengt Lindqvist om gruppboende för vissa bostadslösa:

Behovet av sängplatser för de bostadslösa i både stora och mellanstora stä-

der är långt ifrån tillräckligt. Här skulle behövas någon form av gruppboende, som liknar det vi har för utvecklingsstörda, gamla m.fl. Även större härbärgen behövs för att erbjuda sängplats åt dem som nu sover i portgångar eller kulvertar. Många av dem som vistas på olika härbärgen förvärvsarbetar också. Det är beundransvärt att man klarat av det utan att veta om man har en säng att sova i till natten.

Kan statsrådet tänka sig någon form av gruppboende med statsbidrag som mellanform för de bostadslösa som behöver stöd och hjälp i sitt boende?

1990/91:683 av *Viola Claesson* (v) till kommunikationsministern om ökad säkerhet på järnväg:

Sköldingeolyckan, där ett tåg spårade ur och två människor omkom samt 53 skadades, har aktualiserat en rad frågor och problem som gäller järnvägssäkerheten inför framtiden. Den automatiska tågkontrollen, ATC, är det system som påverkar säkerhetsområdet i allt större utsträckning. Ett antal incidenter som beror på brister i ATC-systemet, främst s.k. balisfel, har rapporterats. Baliser är de plattor som monterats mellan rälsen ute på spåret, vilka ombesörjer information från signalsystemet till lokets dator. Järnvägsinspektionen som granskat utredningen om olyckan i Sköldinge har konstaterat att ett balisfel föregick urspårningen.

Efter en annan men inte lika ödesdiger urspårning i Karlberg, har järnvägsinspektionen diskuterat risken med "ATC-beteende", dvs. lokförarnas tillvänjning till det automatiska systemet. ATC har förändrat förarnas förmåga att tolka signaler. Vanan att köra med verksam ATC i kombination med ovanan att köra enbart med optiska signaler är ett säkerhetsproblem. Järnvägsinspektionen, som även granskat banverkets signalsektor, har påtalat att verkets utflyttning har medfört en svacka i resurs- och kompetensnivån, vilket även det påverkar säkerhetsarbetet.

Tänker regeringen vidta åtgärder i syfte att förstärka de resurser som leder till ökad järnvägssäkerhet?

1990/91:684 av *Ragnhild Pohanka* (mp) till justitieministern om husrannsakan hos asylsökande:

Det händer mycket på våra flyktingförläggningar, där oroliga och utsatta människor väntar på att få svar på sin asylansökan. Bl.a. har asylsökande frågat vilka rättigheter polisen har att gå in i deras lägenheter och genomsöka dem.

Har polisen sådana befogenheter och i så fall under vilka omständigheter?

1990/91:685 av *Karin Starrin* (c) till miljöministern om åtgärder för att minska PVC-industrins förbrukning av klor:

Många av dagens största miljöproblem orsakas av klorerade organiska material. Som exempel kan nämnas skador på ozonskiktet, dioxinförgiftad mat och sterila sälhonor i Östersjön.

I regeringens miljöproposition 1988 uttalade miljöministern att "Målet

bör vara att på sikt i stort sett eliminera utsläppen av klorerat organiskt material". Sedan dess har massaindustrin minskat sin del av den totala klorförbrukningen från 52 % (1988) till 24 % (1990). Den totala förbrukningen av klor i Sverige har emellertid enbart minskat från 316 000 ton (1988) till 280 000 ton (1990).

PVC-industrin har ökat sin andel av den totala förbrukningen från 24 % (1988) till 54 % (1990), och förbrukningen fortsätter att öka.

Vad avser regeringen göra för att minska PVC-industrins förbrukning av klor?

1990/91:686 av *Krister Skånberg* (mp) till miljöministern om användning av metangas från soptippar:

I ett stort antal soptippar och avfallsdepåer runt om i Sverige bildas i dag metangas genom förruttnelse av organiskt materiel. Metangasen läcker ut i luften och förvärrar den så kallade växthuseffekten, men den skulle i stället kunna samlas upp och användas som biobränsle och på så sätt komma till nytta i stället för till skada.

Vilka åtgärder planerar regeringen för att förmå dem som ansvarar för dessa soptippar och avfallsdepåer att stoppa läckaget av metangas, och i stället samla upp gasen och använda den som biobränsle?

1990/91:687 av *Håkan Holmberg* (fp) till miljöministern om införsel av bil från utlandet:

Den som vill importera en bil av 1976 års modell eller senare måste kunna visa att den uppfyller nu gällande svenska krav på avgasrening. Dessutom krävs intyg om detta från generalagent eller tillverkare. Alternativet är att låta Svensk Bilprovning undersöka bilen, vilket kostar ca 2 000 kr. Svensk Bilprovning godkänner dessutom endast bilar som i varje detalj överensstämmer med den svenska typmodellen – något som i praktiken är nästan omöjligt eftersom detaljer i en importerad bil kan antas vara tillverkade i andra fabriker än dem som levererar samma bil till Sverige. Om däremot ägaren bott utomlands i minst ett år, får bilen föras in som flyttgods. En sådan bil blir godkänd för trafik i Sverige om ägaren betalar 7 000 kr. i dispensavgift – utan något krav på att bilen klarar andra avgasnormer än de som fanns i Sverige det år den tillverkades, vilket i praktiken betyder att den nästan helt kan sakna rening! Denna dubbla bokföring leder i dag till orimliga konsekvenser, både från miljösynpunkt och för enskilda medborgare.

Med anledning av dessa förhållanden vill jag fråga statsrådet Birgitta Dahl:

När tänker regeringen ta initiativ för att ändra reglerna så att bilar utan avgasrening stängs ute och bilar med bra rening kan föras in i landet utan orimliga kostnader?

1990/91:688 av *Ingrid Ronne-Björkqvist* (fp) till justitieministern om rätten för barn att få veta sitt ursprung:

I frågestunden den 23 maj uttalade statsrådet att alla barn skall få rätt att veta sitt ursprung.

Sedan sex år finns en lag angående givarinsemination, som ger barn rätt att få veta sitt ursprung, om de så önskar. När barnet uppnått tillräcklig mognad har de rätt att få uppgift om vem som är spermagivaren. Namnet finns antecknat i en särskild sjukjournal.

I kyrko- och folkbokföringen anges däremot fortfarande att kvinnans make eller sambo är biologisk far till barnet vid givarinsemination. För att också barn som tillkommit genom givarinsemination skall få reell chans att få veta sitt ursprung bör denna medvetet falska bokföring rättas till.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga:

Vad avser justitieministern vidta för åtgärd för att också barn som tillkommit genom givarinsemination skall få rätt att veta sitt utsprung?

1990/91:689 av *Lars Leijonborg* (fp) till utbildningsministern om den s.k. COMETT-avgiften:

Sverige har nyligen genom ett avtal kommit med i EGs Erasmus-program för studentutbyte. Detta kommer att påverka den svenska högskolans internationalisering på ett positivt sätt. Sedan något år tillbaka är Sverige också med i COMETT-programmet. De medel som förra året reserverades för COMETT-avgiften – 10 milj.kr. – har visat sig vara otillräckliga, eftersom avgiften är drygt 13 milj.kr. Farhågor finns inom högskolan att detta kommer att drabba de ordinarie internationaliseringsmedlen, vilka nu efter Erasmusavtalet behövs mer än någonsin.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utbildningsministern:

Kommer den högre COMETT-avgiften att tas ur medel som riksdagen anslagit för högskolans internationalisering?

1990/91:690 av *Krister Skånberg* (mp) till industriministern om den nya näringspolitiska myndigheten:

I energipropositionen som riksdagen inom kort skall ta ställning till har regeringen ställt upp målsättningar och riktlinjer för energipolitiken. Förhoppningsvis kommer näringsutskottet och riksdagen att besluta att höja ribban, dvs. sätta upp högre mål, mer långtgående målsättningar osv. – detta med hänsyn till miljökrav och god hushållning med ändliga resurser samt med hänsyn till internationella överenskommelser och rekommendationer, bl.a. om behovet av kraftigt minskade utsläpp av s.k. växthusgaser och av en halvering av energianvändningen i industriländerna, i solidaritet med andra folk och länder.

Kommer regeringen att ge den nya näringspolitiska myndigheten, som enligt planerna skall börja sin verksamhet redan den 1 juli i år, erforderliga personalresurser för att klara de uppgifter myndigheten åläggs i propositionen?

1990/91:691 av *Krister Skånberg* (mp) till finansministern om nationella ekonomiska styrmedel vid ett EES-avtal:

Vilka ekonomiska styrmedel kan riksdag, regering, landsting och kommuner använda sig av för att föra en ekonomisk politik om riksdag och regering säger ja till det förslag till EES-avtal som har förhandlats fram?

9 § Kammaren åtskildes kl. 15.01.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 5 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 8 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 3 § anf. 27 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 24 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:198 om AP-fondens rätt att köpa aktier 1
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Anne Wibble (fp)
Daniel Tarschys (fp)
Hugo Hegeland (m)
Lars Bäckström (v)
Görel Thurdin (c)
3 § Svar på interpellation 1990/91:203 om differentierad mervärdeskatt 18
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Görel Thurdin (c)
Anne Wibble (fp)
Daniel Tarschys (fp)
Lars Bäckström (v)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Hugo Hegeland (m)
Gösta Lyngå (mp)
4 § Svar på interpellation 1990/91:183 om bistånd och miljö 40
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Anna Horn af Rantzien (mp)
5 § Svar på interpellationerna 1990/91:184 och 197 om miljöeffekterna m.m. av indiskt fördämningsprogram 45
Finansminister Allan Larsson (s)
Viola Claesson (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
6 § Förnyad bordläggning 56
Ajournering 56
Återupptagna förhandlingar 56
7 § Bordläggning 57
8 § Anmälan om frågor
1990/91:667 av Anna Horn af Rantzien (mp) om skogsplantering och bevarande av områden av riksintresse 57
1990/91:668 av Margit Gennser (m) om de nya reglerna om sjukersättning 58
1990/91:669 av Margit Gennser (m) om fördelningen av medel för ökad kvinnorepresentation till politiska uppdrag 58
1990/91:670 av Elver Jonsson (fp) om sambandet mellan alkohol och trafikolyckor 58
1990/91:671 av Inger Koch (m) om biståndet till Etiopien 59
1990/91:672 av Rune Thorén (c) om s.k. stridshundar 59

1990/91:673 av Viola Claesson (v) om svensk export av högsvavliga eldningsoljor ... 59
1990/91:674 av Lars-Ove Hagberg (v) om sysselsättningen vid ABB Ludvika ... 59
1990/91:675 av Lars-Ove Hagberg (v) om sysselsättningen i Avesta m.fl. orter ... 60
1990/91:676 av Berith Eriksson (v) om olaglig våldsskildring på videogram ... 60
1990/91:677 av Knut Wachtmeister (m) om bestämmelserna om förverkande av föremål som kan komma till brottslig användning ... 60
1990/91:678 av Lars-Ove Hagberg (v) om åtgärder mot högavlönades löneutveckling ... 60
1990/91:679 av Ingela Mårtensson (fp) om lövgrodorna i Oxhagen ... 61
1990/91:680 av Håkan Holmberg (fp) om biståndssamarbetet med Kina ... 61
1990/91:681 av Ragnhild Pohanka (mp) om åtgärder för bostadslösa ... 61
1990/91:682 av Ragnhild Pohanka (mp) om gruppboende för vissa bostadslösa ... 61
1990/91:683 av Viola Claesson (v) om ökad säkerhet på järnväg 62
1990/91:684 av Ragnhild Pohanka (mp) om husrannsakan hos asylsökande ... 62
1990/91:685 av Karin Starrin (c) om åtgärder för att minska PVC-industrins förbrukning av klor ... 62
1990/91:686 av Krister Skånberg (mp) om användning av metangas från soptippar ... 63
1990/91:687 av Håkan Holmberg (fp) om införsel av bil från utlandet ... 63
1990/91:688 av Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) om rätten för barn att få veta sitt ursprung ... 63
1990/91:689 av Lars Leijonborg (fp) om den s.k. COMETT-avgiften ... 64
1990/91:690 av Krister Skånberg (mp) om den nya näringspolitiska myndigheten ... 64
1990/91:691 av Krister Skånberg (mp) om nationella ekonomiska styrmedel vid ett EES-avtal ... 64

gotab 98890, Stockholm 1991